

१६

उसको पहिलो रोमान्चपछि उसलाई त्रासको एउटा छालले छोप्यो। उसको दासतामा उसलाई कति धेरै कुरा सितैमा दिइएको रहेछ, यसको महसुस उसले अहिलेसम्म कहिल्यै गरेको थिएन, जस्तै आफ्नो टाउकोमाथि ओत, एउटा ओछ्यान, गाँस, कपास, दिनानुदिनको काम र हो, उसले स्वीकार्नुपर्छ, एउटा दयालु, धर्मी मालिक। अब त यी सबै कुराहरूमाथि उसले आफ्नो हक सदाको निम्ति गुमाएको थियो। अबदेखि उसो ती थोकहरूको निम्ति उसले संघर्ष गर्नुपर्थ्यो र तिनको कमाइ गर्नुपर्थ्यो; नत्रभने ऊ रित्तो हात आफ्नो बाटो लाग्नुपर्थ्यो। राजमार्गमा ऊ एक्लो थिएन, यस कुरामा ऊ आनन्दित थियो। अनगिन्ती शरणार्थीहरूमध्ये ऊ एक थियो। तिनीहरूमध्ये कतिले एफेसस वा मिलेटसतर्फ लम्केका थिए भने अरू कतिले राजमार्गको आसपासका शहर र गाउँहरूमा बास बस्न खोज्थे। कसैले अलिकता सरसामान घिस्स्याएका थिए, तर कोही-कोही रित्तै हात आएका थिए। कसैले कसैसँग कुरा गरेन। सबैका आ-आफ्नै पीडा र समस्याहरू थिए, अनि भयभीत र निन्याउरो मुद्रामा तिनीहरूको एउटै विचार थियो: हिँडिरहने, तर कहाँसम्म? तिनीहरूलाई थाहा थिएन।

आलसतालस पार्ने गर्मी दिन छिट्टै धुमिल हुँदैगयो र पहाडहरूलाई पूरा ढाकिरहेका आँधीबेहरीका गजधुम्म बादलहरू तलसम्म फैलिएर

आए। आज छिट्टै त्यस क्षति-ग्रस्त शहरमाथि अँधेरीले आफ्नो घुम्तो हाल्नेथियो, अनि यो एक निष्पट्ट चन्द्रमारहित, तारारहित रात हुनेथियो भन्ने ओनेसिमसलाई थाहा भयो, र त्यसमा पनि ऊ आनन्दित थियो। सकेजति छिटोभन्दा छिटो ऊ हतारिनुपर्छ; किनभने उसले ग्लाउकसलाई पूरापूर भरोसा गरेन। दुःख दिने निश्चयले त्यस अधिकारीले एउटा खाँटी ख्रीष्टियानले झैं व्यवहार गर्ला र आफ्ना पापहरू मानिलिउला, र ओनेसिमसका पापहरू समेत स्वीकार गर्ने निर्णय गर्ला भन्ने सम्भवना त थियो। त्यसो भएमा उनीहरू बतासिने घोडाहरूको साथमा सिकारी कुकुरहरू लिएर तुरुन्तै उसको पछि-पछि आइपुग्नेथिए र ऊ एक धर पनि टिक्न सक्नेथिएन। थकित त ऊ छँदैथियो; उसले सारा रातभरि हिँड्ने र दिनमा डाँडाहरूहुँदो बेपत्ता भएर सुत्ने निश्चय गर्‍यो।

यो एउटा कालो रात थियो। बाटोको दुवै पट्टिका रूखहरूका काला छायाहरूले मात्र उसका पाउहरू राजमार्गमा अड्याएको थियो, तर भोको, थकित र कठ्याङ्ग्रिएर मध्यरातपछि करिब चार घण्टासम्म ऊ हिँडिरह्यो। अन्य सारा यात्रुहरू पछाडि परेका थिए, अनि उसको टाउको रन्थन्निइरहेको थियो, र उसका खुट्टाहरूमा ठेला परेर फोका उठेका थिए। तब उसले केही न केही भइरहेको छ भन्ने महसुस गर्‍यो। एउटा भाले बास्यो, केही चराहरू चिर्बिराए र पाखा-पारि वस्तुभाउ आफ्नो निद्रामा चलमलाए। खर काटेको वासनाले मीठो हावाको एउटा झोंकाले पीपलका रूखहरू सलबलाइरहेको थियो; अनि यति बेला उसले पछाडि एउटा सफा आकाश र त्यसको अगाडि पहाडका काला आकृतिहरू ठम्याउन सक्‍यो। उसले बाटो छोडेर एउटा गोब्रे-सल्लाघारीतिर पाखा चढ्यो, र झाडमनि एउटा बसेको ओडार भेटायो। ऊ फर्किएर हेर्‍यो र कलस्से र लओडिसियातिर दृष्टि लगायो, अनि आफ्नै डाँडापाखाहरू र खोचहरूको पछिल्लिर दिनको उज्यालो खस्न लागेको थियो। यतिखेर तिनी चित्रे टहरोमा आफ्नो वेदनाले ग्रस्त भएर मस्त निदाइरहेकी होलिन्, अनि बेंसीको अर्को पट्टिमा अर्खिपसको खुट्टा सधैंझैं बल्लिरहेको होला; तिनी आफ्नो दास र मित्रको निमित्त विलाप गर्दै अनिँदो पल्टिरहेका होलान्। 'मलाई माफ गर, अर्खिपस,' ऊ बिस्तारै सुस्तायो; त्यसपछि झाडीमनि घुस्रँदै अन्यन्तै गह्रौँ हृदय लिएर मस्त निदायो।

न्यानो गर्मी यामको दिनभरि नै ऊ सुत्यो र घाम अस्ताउनुभन्दा एक-दुई घण्टा अघि भोकले चूर भएर बिउँझ्यो। उसले रोटी किन्न सक्थ्यो। आफ्नो थैलिया च्यापिएको सुनको पोकामा उसले औँला पुर्यायो र आफ्नो कम्मरबन्दमा सिलाएर राखिएको सिक्काहरूको एउटा सानो झोला पनि छाम्यो। लओडिसियाको निम्ति निस्कँदा यसलाई साथैमा लैजान केही न केही कुराले उसलाई उक्साएको थियो। राजमार्गहरूमा डाँकूहरू छ्यास-छ्यासती थिए र छिटोभन्दा छिटो उसले आफ्नो लुगामा सुन सिलाएर राख्नुपर्थ्यो, तथापि उसको बाहिरी खास्टो माटो र धूलोले यति लपक्क थियो कि प्रायः मानिसहरू उसलाई एउटा भिखारी भनेर झुक्किनेथिए।

त्यस रात उसले पच्चीस माइल यात्रा गर्‍यो, अनि चौथो दिन ऊ कोरेसस पहाडको भन्ज्याङ्गबाट बिस्तारै हिँड्यो, र तलतिर साँझको उज्यालोमा मनोरम एफेसस शहर देख्यो। सम्झनाहरू फेरि ओइरिएर आएः जस्तै मन्दिरको भयानकता, त्यो तर्साउने स्वप्नझैं लाग्ने साँझ, जब अखिर्पस लडे, र ती रातहरू जब उनीहरू अक्विलाको कटरोमा कोचिए। ती पावल नामक व्यक्तिचाहिँ अहिले कहाँ पुगेका थिए होला ? शायद उहिल्यै उनको हत्या भयो होला भनेर उसले सोच्यो।

एफेससमा टहलिन ऊ चाहन्थ्यो, तर उसले त्यसो गर्ने साहस गरेन; किनभने त्यहाँ उसका मालिकका थुप्रै मित्रहरू थिए, अनि उसको सजिलै पहिचान हुनेथियो। ऊ सोझै तल नहरतिर हानियो र यसलाई पछ्याउँदै बन्दरगाहतिर गयो। उसको भाग्यले साथ दियो भने उसले एउटा जहाज भेट्टाउन सक्थ्यो। फ्रिगियाको देश र आफ्नो बीचमा समुद्र नपारेसम्म त्यो जहाज कहाँ जाँदैछ भन्ने विषयमा ऊ कचकच गर्नेथिएन, तर उसको उत्कट चाहना भने आफ्ना बुवाको देशमा पुग्नु थियो।

केही जहाजहरू लङ्गरमा तैरिए, अनि ऊ पश्चिमतर्फ हेर्दै उभियो। बन्दरगाहको डिलमाथि घामको अस्ताचल-पछाडि कतै एथेन्स र पर्नासस पर्दथ्यो, जहाँ देवताहरू वास गर्दथे। सौन्दर्यको त्यस प्रतिमानेर पुगेर उसले त्यहाँ पूजा गर्न सक्थ्यो भने शायद उसले खोज गरिरहेको कुरा भेट्टाउन सक्थ्यो। शायद जीवनका दुःखहरूको निम्ति केही शीतल मलहम, यसको नमीठो तीतोपनदेखि उम्कने कुनै बाटो पाइन्थ्यो कि ? त्यहाँ कुनै दार्शनिक सिद्धान्त हुन्थ्यो कि ? जसले उसलाई चुनौती दिने होइन, तर उसलाई

सान्त्वना दिओस् र उसलाई घरिघरि बल्लाइरहने गरी घोच्ने होइन, तर बिर्सन सक्ने बनाओस्। शायद सुन्दरता नै यसको जवाफ थियो। तब त उसले सौन्दर्यको खोज गर्नेथियो।

अरू जहाजहरूभन्दा ठूलो भूमध्य-सागरीय जहाज भर्खरै मात्र लादिएको थियो, अनि नाविकहरू पर हिँडिरहेका थिए। तर ओनेसिमसकै उमेरको एउटा केटा टहलिएर जहाजको वल्लो छेउदेखि पल्लो छेउसम्म हिँड्यो, मानौं यसलाई नियालेर जाँच गरेझैं। सभ्य पाराले सफा वस्त्र लगाएको र लामा, फराकिला बाहुला भएको, दुवै पाटोमा बेलबुट्टा हानिएको पन्ना सिलाइएको ओभरकोट पहिरिएको एक शिक्षित ग्रीक रहेछ। त्यसको हाउभाउ विशुद्ध ग्रीकको थियो, अनि त्यसको आकृति एक जवान स्पार्टा निवासी खेलाडीको जस्तो थियो। ओनेसिमसको निम्ति त्यो आफ्ना पिता-पुर्खाहरूको देशको झल्लको दिने प्रतीकझैं लाग्यो र मोहित भएर उसले एकछिन त्यसलाई हेर्यो। त्यसपछि उसले आफ्नो अवस्थाको बारेमा होश बटुल्दै यो जहाज कहाँ जाने हो र कहिले हिँड्छ भनी सोध्ने साहस गर्यो।

त्यस केटाले उसलाई हेप्ने दृष्टिले हेर्यो। ‘यो जहाज कोरिन्थ जान्छ, तर एथेन्समा रोकछ,’ उसले खाँटी ग्रीकमा जवाफ दियो; ‘अनि हावाबतासले साथ दियो भने यो भोलि झिसमिसेमा नै बाटो लाग्नुपर्ने हो।’

त्यो केटा परतिर फर्किरहेको बेलामा ओनेसिमसले फेरि कोशिश गर्दै भन्यो: ‘म यसमा यात्रा गर्न चाहन्छु।’ उसले दृढ़तापूर्वक भनेर थप्यो: ‘कसलाई मैले निवेदन गर्नुपर्छ?’

त्यस केटाका नयनहरू उघारिए। ‘पैसा लाग्छ, पैसा; के तिमीलाई यो थाहा छ?’ त्यसले भन्यो।

ओनेसिमस रिसले राँकियो, र उसको होशियारी जितेर उसको घमण्डमाथि उर्लेर आयो। ‘म मेरो भाडा तिर्न सक्छु,’ उसले बम्कँदै भन्यो।

‘भयो! त्यसो भए शायद तिमीले पहिले एउटा नयाँ लुगा किन्नु राम्रो हुनेथ्यो,’ त्यस केटाले भन्यो; ‘यो प्रथम श्रेणीको जहाज हो, र यदि मैले

भनेकोमा तिमि चित्त दुखाउँदैनौं भने तिमि प्रथम श्रेणीको यात्रीजस्तो देखिँदै देखिँदैनौं।’

ओनेसिमसको क्रोधले उसलाई परास्त गर्न खोज्दैथियो। ‘मलाई लाग्छ, तिमिले लओडिसियाको विपत्तिको विषयमा सुनेका रहेनछौं,’ खिसी गर्दै ऊ झोंकियो; ‘भूकम्पमा सयौं मरेका छन्; अनि हामी उम्केकाहरू फेरि फर्किगएर भोजमा लगाउने हाम्रा वस्त्रहरू भग्नावशेषभित्र खोज्न जान हामीलाई उचित लागेन। हाम्रो ज्यान जोगाएर उम्कन पाएकोमा हामी आभारी छौं र हाम्रा थैलीमा केही लिएर उम्कन पाएकोमा हामी झन् धन्यवादी छौं।’

त्यस केटाको मुहारबाट उपहास उडेर गएको थियो, र चाख मानेर त्यसले ओनेसिमसलाई हेर्यो। ‘कप्तान अघि नै जहाजमा चढिसकेका छन्,’ उसले छुट्टै सोरमा भन्यो; ‘झिसमिसे अघि नै आऊ, र उनीसँग कुरा गर!’

ओनेसिमस फरक्क फर्क्यो अनि समुद्र-तटतिर घुमाउरो बन्दरगाहको पर्खालै-पर्खाल पछ्याउँदै गयो र न्यानो समुद्रमा झम्लङ्ग हाम फाल्यो। अब झमक्कै भएको थियो; अनि उसले बिगत चार दिनको सारा धूलोमैलो पखाल्यो, त्यसपछि उसले आफ्ना कपाडाहरू धोयो। भिजेका कपाडाहरू लगाएर ऊ तल भुइँमा बस्दा तिनमा फेरि माटो लाग्ला कि भनेर डराउँदै समुद्र-तटमा मध्यरात नकाटेसम्म बरालिइरह्यो, त्यस बेलासम्म गर्मी हावाले उसलाई सुक्खा बनाइसकेको थियो। सङ्गमर्मरको एउटा छपनीमाथि ऊ केही घण्टा सुत्यो, र झिसमिसे उज्यालो हुनुभन्दा ठीक अगाडि ऊ फर्केर जहाज अवतरण स्थानमा पुगेको थियो। समुद्र अझ कालो थियो, तर सूर्योदय कोरेसस पहाडमाथि जाज्वल्यमान् भयो; अनि त्यस जहाज-अगाडिको अवतरण स्थान क्रियाकलापको केन्द्रबिन्दु भइसकेको थियो; किनकि बतास वातानुकूल थियो। नाविकहरू यताउता दौडिए, डोरीहरू चुइँकिए, मानिसहरू कराउँदै-थिए, अनि अलिक पर, आफ्नो काँधमा टन्न भरिएको थैली लिएर कप्तान उभिए, र उनको छेउमा त्यो जवान ग्रीक थियो।

‘जसको विषयमा मैले कुरा गरेको थिएँ नि, त्यो केटा यही हो,’ त्यस ग्रीकले भन्यो; ‘लओडिसियाको भुइँचालोमा उसले सबै गुमायो,

अँ पूरापूर सर्वस्व नै; यसकारण ऊसँग कृपालु मोलतोल गरिदिनुहोस्! ऊ एथेन्स जान चाहन्छ।'

म एथेन्स जान चाहन्छु भनेर त्यसलाई कसरी थाहा भयो, ओनेसिमसले विचार गर्‍यो र कसानले मोल भनेपछि आफ्नो पटुकाबाट सानो पोका तान्दै निकाल्यो। भाडा धेरै भएन; यसमा ऊ ढुक्क थियो, र उसले आनन्दसित सिक्काहरू भनेर भाडा दिइहाल्यो। अझै प्रशस्त पैसा थियो।

'तिमी अब माथि चढ्न सक्छौ,' कसानले भने; अनि ओनेसिमस सिँढी चढेर जहाजभित्र पुग्यो। उसले अघि कहिल्यै जहाजमा खुट्टा हालेको थिएन। यसले उसलाई रोमान्चित पार्‍यो। तुर्की अर्थात् एसिया माइनरका सामानहरू ग्रीकमा लैजाने यो एउटा व्यापारी जहाज थियो; जस्तै लओडिसियाबाट जुत्ताहरू, बुनेका कपडाहरू, खास्ताहरू र गलैँचाहरू, फ्रिगियाका सृङ्गारका सामानहरू, बिथानियाबाट छुर्पि, एफेसस पछिल्लिरका मध्य भूमिहरूबाट नेभाराहरू, साथै सिल्युसियाका चरनहरूबाट भेडाबाख्राका छाला र ऊनहरू। समुद्रको निक्खर बासनाले उचाल्दै सुगन्धहरूको अनुपम मिश्रण माल राख्ने ठाउँबाट माथि उठ्यो। अचानक घण्टीहरू बज्न थाले, नाविकहरू प्रमुख पाल माथि तान्न दौडिए र जहाज हावाले लरक्क भयो, र उनीहरू बाटो लागे। ओनेसिमस दङ्ग परेर जहाजको एक पट्टि पुगेर अघिल्लिर चहकिलो समुद्र देख्यो। अन्तमा फ्रिगिया र उसको दासता उसको पछिल्लिर परेका थिए।

तर फ्रिगिया र उसको दासतालाई मात्रै होइन; तर फिलेमोन, अप्फिया, अर्खिपस, सानी पस्कासिया, ती कुरुरहरू, आफ्नी आमाको चिहान, खोचहरू, फूलैफूलले भरिएका मैदानहरू र भेडाका बथानहरूलाई सधैंको निम्ति बिदा गर्न ऊ त्यहाँ उभिरहेको थियो। त्यहाँ घृणा गरेका धेरै कुरा थिए, तर मायालाग्ने कुराहरू पनि धेरै थिए। तर उसले सानी मैयाँ आइरीनलाई भने बिदा गरेन; किनभने उसले तिनलाई फेरि भेट्ने प्रतिज्ञा दिएको थियो।

उसका तरङ्गहरू त्यस ग्रीक केटाद्वारा एकाएक अधकल्चो बने; त्यो उसको छेवैमा आएर उभिएको थियो।

'मेरो नाम अल्फेयस हो,' त्यस जवानले भन्यो; 'म देख्दछु, हामी सँगसँगै एथेन्सतर्फ यात्रा गरिरहेका छौं। के तिमी पहिले कहिल्यै त्यहाँ पुगेका छौं?'

‘अहँ, कहिल्यै पुगेको छैनँ,’ ओनेसिमसले जवाफ दियो।

‘के तिमि ग्रीक हो?’

‘बुवाको साइनोमा हुँ।’

‘त्यसो हो भने ता तिमि आफ्ना बुवाको देश र तिम्रो आत्माको घरमा फर्किरहेका छौ, यदि तिमि सुन्दरता र सत्यतालाई प्रेम गर्छौ भने; अनि म तिम्रो अनुहारमा देख्छु, तिमि सुन्दरतालाई मन पराउँछौ। तिमि मसँगै आउनुपर्छ। सौन्दर्यको एक युवा भक्तलाई बाटो देखाएर पहिला कदमहरू सिकाउन पाउनुभन्दा अरू कुनै कुराले पनि मलाई ठूलो आनन्द दिन सक्दैन। जब हामी अन्तरीप देख्छौ र पोसेइडोनको सेतो मन्दिर देख्छौ, तब म तिम्रै छेउमा उभिनेछु। त्यसपछि हामी सँगै एक्रोपोलिसदेखि माथि रहेको एथेनाको भालामा तिरमिराउने ज्योति हेर्नेछौं। हामी पार्थेनोनका सिँढीहरू चढ्नेछौं।’

‘अनि एथेन्समा मानिसहरूले आफ्नो जीविकाको निम्ति कसरी कमाइ गर्छन्?’ उसको साथीदेखि ओनेसिमस आधा झर्को मानिरहेको र आधा आकर्षिक थियो।

ओनेसिमसले केही दुर्वाच्य बोलेझैं गरी अल्फेयसलाई अप्ठ्यारो पर्यो, र त्यसको जवाफ सन्तोषजनक थिएन। यति कुरा स्पष्ट थियो: एथेन्समा कसैले काम गरेन। सबैजना सुन्दरताले मोहित हुन्थे, र आत्माले शरीरलाई जित्थ्यो। त्यहाँ बातचित गरिन्थ्यो, र पूजा हुन्थ्यो र ध्यान गरिन्थ्यो, बस त्यति। कहिलेकहीं मानिसहरू हेमेत्तिस पहाडका सुवास छर्ने पाखाहरूतिर बरालिन्थे वा थाइम/बनजुवानुका ओछ्यानहरूमा पल्टिन्थे, मह चाख्थे, जो देवताहरूका अमृत-समान थियो। ओनेसिमसले तुरुन्तै त्यस कल्पनाको सागरमा डुब्दै गयो; उसले सम्झ्यो, आफूसँग आफ्नो थैलीमा अझै प्रशस्त सुन थियो; यसैले उसले आफैलाई त्यस मन्त्रमुग्ध क्षणमा दिहाल्यो: जस्तै त्यस जहाजको हल्का गति, नीलो आकाशमा फुक्क उठिरहेको त्यो सेतो त्रिपाल, हल्का नीलो एगिय समुद्र, नुनिलो न्यानो हावाको झोंका र त्यस केटाको शुद्ध स्पष्ट स्वर।

अहिले त्यसले आफ्नो देशको इतिहासको कुरा गरिरहेको थियो। एकदिन उनीहरू सँगै थेर्मोफिलेयाको मैदानमा सँगै निस्कनेथिए। एकदिन झिसमिसेमै उठेर पर्नासस पहाडका पाखाहरूहुँदो उकालो लाग्नेथिए। एउटा

मोहित पार्ने भूमिको विषयमा मन्त्रमुग्ध कथाहरू सुनाउँदै त्यो जादुमय आवाज मधुर हुँदै भन्दै गयो, र ओनेसिमस घाममा लमतन्न पल्टियो र मस्तसँग निदायो ।

तीन दिनपछाडि पनि त्यो मोह रोकिएन, जब एउटा फिक्का सुनौनो साँझमा पश्चिमी घामले एथेनाको भालामा तिरमिरे चमक दियो, र गुलाबी आकाशमा पार्थेनोनका राता खाँबाहरू भर्खरै स्वर्गबाट खसेझैं देखिन्थे ।

अल्फेयस जहाजको अग्र भागमा खडा भयो, त्यसको सुन्दर शिर शान्त भक्तिमा माथि उठ्यो, र त्यसका आँखामा आँसु थियो; अनि त्यसको भावनासित ओनेसिमस पनि एक थियो । उज्यालो मधुर र धमिलो नभएसम्म उनीहरूले हेरिरहे, अनि जब त्यस शहरमाथि ताराहरू चम्के, तब जहाजले फालेरोनको खाडीमा लङ्घन फाल्यो ।

भोलिपल्ट बिहान सखारै उनीहरू किनारमा उत्रे, र समुद्रको किनारादेखि थेमिस्टोकलेसको पर्खालैपर्खाल दुई-तीन कोस हिँड्दै गए, अनि उनीहरू त्यस शहरमा पुग्दा गर्मी भतभताउने भइसकेको थियो । एथेन्सका युवाहरू धेरैजसो हाँस्थे, अध्ययन गर्थे, र दाखका बोटहरू र सङ्गमर्मरका खाँबाहरूको सियालमा बसेर इतिहास र दर्शनशास्त्रको विषयमा छलफल गर्थे । ओनेसिमस आफूलाई अल्फेयसले पूरापूर जिम्मा लिएकोमा आभारी थियो, जसले उसलाई राजकीय व्यवहार गरेको थियो । कतैबाट त्यसले उसको निम्ति एउटा सफा कपडा निकाल्यो, र उसलाई आफ्ना साथीहरूको समूहमा परिचय गरायो । उनीहरू सबैले सँगै रोटी, बाख्राको चीज र खरबुजाहरूको भोज खाएका थिए, अनि सियालमा सुतेका थिए । मध्यान्हको पूर्वाधमा एक्रोपोलिसको पाउनेर अवस्थित डायोनिसियसको मनमोहक रङ्गशालामा समालोचकहरूको भीडमा सामेल भए, तर साँझ नपरेसम्म उनीहरू त्यो डाँडा चढनुहुँदैन भनेर अल्फेयसले जिद्दी गर्‍यो ।

त्यसले यसो भन्दै बयान गर्‍यो: 'जब संसार शान्त हुन्छ, र उज्यालो फिक्का भएको हुन्छ, तब खाँबाहरू धपक्क सुनजस्तै हुन्छन्; त्यही हो हाम्रो घडी । मध्यदिनको तिरमिरहटमा होइन, तर मधुर प्रकाशमा हामी हाम्री देवीको आराधना गरौं ल ! ओहो, ओनेसिमस, के तिमीले कहिल्यै सौन्दर्य, शान्ति र सत्यताको लालसा गरेका छौ ? आज राति तिमी सन्तुष्ट हुनेछौ ।'

सफा सुनौला किरण परेको समयमा उनीहरू अन्तमा एक्रोपोलिसका सिँदीहरू चढेर प्रोफिलिया भएर गए। विशाल सङ्गमर्मरका खाँबाहरूको बीचबाट समुद्र एउटा चाँदीको चादरजस्तो देखियो, तर एथेनाको विशाल मन्दिरभित्र अघि नै अँध्यारो छाया परिसकेको थियो। ओनेसिमस उच्चतम उत्कर्षमा पुगिसकेको थियो, र हरेश खानुपरेन; किनकि यहाँ अलौकिक सौन्दर्यले वास लिएर बसेको थियो, सानी आइरीन्को आत्मामा आसीन भएजस्तै सिद्ध सरलताको विशेष सौन्दर्य। एफेससको मन्दिरमा जस्तो यहाँ तान्त्रिक दुष्टताको गन्धसम्म पनि थिएन। यहाँ त ऊ अमरताको छेउमा उभिरहेको थियो। एथेनाको सामर्थी मूर्तिको अगाडि घुँडा टेकेर आराधना चढाउँदा ऊ अनौठो प्रकारले आफ्नो छेवैनेरको त्यस केटासँग नजिक भएको महसुस गर्‍यो। सौन्दर्य र बुद्धिको मुहानमा एकसाथ आएर यी भावनाहरू आपसमा पोख्नु निश्चय नै मित्रताको दहो कडी थियो, अनि अबदेखि उसो उनीहरू भाइ-भाइ हुनेथिए। जीवन कहिल्यै फेरि एकैनास हुँदैनथ्यो।

मूर्तिको छेउमा निक्कै बेरसम्म उनीहरू बसे। सूर्यास्तहुँदा सुनौला किरण चम्केर त्यस मन्दिरमा सुनौला र सुन्तला रङ्ग लगाउँदै र उज्यालो पाउँदैथियो। यसको परिसरको चारैतिर उनीहरू घुमेर माथि छाया परेका डाँडाहरूतिर र कालो हुँदै गइरहेको समुद्र हेर्दैथिए। पूजारीहरू र कन्याकेटीहरूका मीठा स्तोत्रमा श्रद्धाले विभोर भएर ओनेसिमसको आत्मा यस्तो सौन्दर्यले लड्न भएको थियो, तर उसको हृदयले सोध्यो: 'अनि त्यसपछि के?' तल यस संसारमा जहाँ मानिसहरू खान्थे, सुत्थे र थुक्थे अनि सराप्थे, घृणा गर्थे र झूट बोल्थे, जहाँ दासहरू बिलौना गर्थे, भूकम्पहरूले विध्वंस पार्थे र निर्दोषी मानिसहरूले दुःख पाउँथे, के त्यस्तो जग्गामा उसले यस क्षणलाई आफूसँगै लैजान सक्थ्यो होला? के त्यहाँ यी दुई लोकको बीचमा कुनै मिलनको बिन्दु थियो त? मानिसलाई दया देखाउन के कुनै देवता तल यस धरतीमा मानिसकहाँ आएका थिए त? के एथेनाले कसैलाई निको पार्न र आफ्नो सुन्दरता र आफ्नो बुद्धिले कसैको जीवनमा परिवर्तन ल्याउन कहिल्यै पाइला चालेकी थिइन् र? उसलाई थाहा थिएन। यो कुरा लिएर उसले अल्फेयससँग छलफल गर्नेपर्थ्यो।

‘आऊ, हामी देवीको नाममा पिऔं!’ भन्दै अल्फेयसले उसलाई बाहिरतिर डोस्चायो; मन्दिरको तलतिर एउटा डिलमा उनीहरू भुइँमा बसे। मन्दिरलाई देखेकोमा अघाएर उनीहरूलाई सांसारिक भोजनको कनै जरुरत छैन भन्ने कुरा अल्फेयसले त भनेको थियो, तरै पनि त्यसले एक टोकरीभरि खानेकुराहरू ल्याएको देखेर ओनेसिमस ढुक्क भयो। थाइम/ बनजुवानु र पुदिनाको बासनाले उष्ण रात हप्प थियो; अनि अल्फेयसको सुन्दर आकृति जुनेली प्रकाशमा स्पष्ट थियो; त्यसले एउटा बोटल लिएर दुई प्याला मद्यले भरियो।

‘लौ, हामी पिऔं, र सिकारी देवी डियानाले यस मन्दिरलाई चाँदीले रँग्याकी हामी हेर्नेछौं,’ ओनेसिमसलाई एउटा प्याला दिँदै त्यसले ठट्टा गर्दै भन्यो; ‘देवीको नाममा!’

ओनेसिमस थकित र तिर्खाएको थियो। उसले एकै घुट्कोमा त्यो पिहाल्यो। त्यो मद्य अधिक गुलियो र अति कडा थियो। ‘अल्फेयस,’ आफ्नो मित्रतिर फर्कँदै उसले भन्न लाग्यो, तर अल्फेयस समुद्रतिर हेर्दै बस्यो, मदिरा आफ्नो हातमा लिएर त्यत्तिकै बसिरह्यो।

‘अल्फेयस!’ केही न केही भइरहेको थियो। उसको छेउको केटा पछि हटिरहेको जस्तै थियो र उसको दाहिने हातमा सङ्गमर्मरका खाँबाहरू हल्लिरहेका थिए। उसले आफ्ना आँखाहरू बन्द गर्यो र आफ्नो टाउको जङ्गली थाइम/बनजुवानुरूपी तकियामाथि अड्यायो, र ऊ तल-तल त्यसको सुगन्धभित्र डुबिरहेझैं उसलाई लाग्दैथियो। के देवी निहुरेर उसलाई आफ्नो अँगालोमा लिइरहेकी थिइन्? उसलाई थाहा थिएन, तर ऊ गहन निद्रामा पर्यो।

अल्फेयसले मदिरा भुइँमा पोखेर आफ्नो प्याला खाली गर्यो। सुतिरहेको ओनेसिमसलाई तिरस्कार गर्दै त्यसले हेरिरह्यो। ‘बिचरो मूर्ख,’ त्यसले गनगनायो। यो काम साह्रै सजिलो भयो। टोकरीबाट मीठो खाना खाएपछि त्यसले आफ्नो लात्तिले ओनेसिमसलाई घचघचायो। ऊ चलमलाएन; तब केको निमित्त पर्खने? निहुरेर अल्फेयसले आफ्नो साथीको कम्मरबन्द खुकुलो पार्यो, आफ्नो चक्कुले सिलाइ काटेर सिक्काहरूको झोला र सुनको पोका फुत्कायो, तिनलाई टोकरीका कुराहरूमनि लुकायो र डाँडाबाट ओरालो लाग्यो।

१७

भोलि-बिहान जब ओनेसिमस आफ्नो होशमा आयो, तब ऊ कहाँ थियो भनेर उसले लख काट्न सकेन। ऊ अझै लागू पदार्थको मातमा लट्टु थियो, र तल शहरको हल्लखल्ल सयौं माइल पर झैं लाग्थ्यो। घाम ऊमाथि चरक्क चर्कियो, उसको टाउको बल्लिझरहेको र यति गह्रौं थियो कि यसलाई उठाउन ऊ असमर्थ थियो। उसको मुख कलेटी परेको थियो, अनि ऊ खलखली पसिना काढिरहेको थियो। पानी! छहारी! ओहो, ऊ कहाँ थियो? र के भएको थियो? उसको हात आफ्नो कम्मरतर्फ सलबलायो, र उसले त्यो खुकुलो भेटायो। तब उसलाई थाहा भयो, केही न केही भएको थियो, तर के, उसले सम्झना गर्न सकेन। कहीं अलिकता पानी र थोरै छहारी भए हुन्थ्यो! उसले आफूलाई डाँडामाथि र विशाल सङ्गमर्मरको खाँबाको छहारीनेर घिसास्को, अनि बिस्तारै-बिस्तारै उसलाई सब कुरा याद भयो। मुस्किलले उसले आफ्ना आँखा उघार्यो र एथेनाको पोशाकको सिन्दुरे रङ्गका फेरहरूमा दृष्टि पर्यो।

अँ, उसलाई भ्रममा पारिएको, धोका दिइएको र उसको चोरी गरिएको रहेछ! लौ, सौन्दर्यको पछाडि अर्को पट्टि यस्तो पो रहेछ! एकाएक उसलाई त्यो मन्दिर र त्यससित सम्बन्धित सबै कुराहरू घिनलाग्दा र अर्थहीन लाग्यो; ऊ धरमराउँदै आफ्ना खुट्टामा उभियो। ऊ धारासम्म हिँड्न सक्ने भयो, अनि आफ्नो सम्पूर्ण मुहार र टाउकोमा पानी छ्याप्यो र तनतनी पानी पियो, त्यसपछि राइसल्लाहरूको एउटा झाडीको

पछाडि घोप्टो परेर आफ्नो जीउ भुइँमा फाल्दै हृदयको तीतोपनाले गर्दा र मोह पूर्ण रूपले भङ्ग भएकोले ऊ घुँक्क-घुँक्क रोयो ।

तर उसले लामो समयसम्म त्यहाँ बस्ने साहस गरेन; किनकि त्यहाँ सामना गर्नुपर्ने जोडदार समस्या थियो । एउटा नौलो शहरमा ऊ गाँस, वास र एक पैसाबिना एक्लो थियो । उसले कसैलाई पनि भरोसा गर्न सक्दैनथ्यो र कसैबाट पनि कृपाको आश गर्न सक्दैनथ्यो । उसलाई क्लान्त लागे ता पनि उसले छिट्टै काम खोज्नैपर्छ ।

अचानक ऊ एकदम बिरामी भयो, र आफ्ना हातहरू र मुख फेरि एकपल्ट धोइसकेपछि उसले आफू अलि ताजा भएको महसुस गर्‍यो र एक्रोपोलिसदेखि तल हिँड्न सक्‍यो । शहरका सडकहरूमा धनी युवाहरू गुरुपु भेला भएर सदाझैँ तर्कवितर्क गरे; अनि पार्थेनोन पहाड आफ्नो अलौकिक सन्दरतामा एथेन्सको पछाडि माथि उठेको थियो र नीलो, तातो आकाश छोएको थियो; तर ओनेसिमसको निमित्त त्यो गौरव सदाको निमित्त भङ्ग भएको थियो । त्यहाँ कुनै मिलन-बिन्दु थिएन । देवीदेवताहरू आ-आफ्ना सङ्गमर्मरका हल र मन्दिरहरूमा नै रहून्, अनि ऊचाहिँ भविष्यमा यस निर्दयी, क्रूर संसारमा आफ्नो पाउ भुइँमा राखेर खडा हुनेथियो ।

ऊ धेरै टाढासम्म हिँड्न सकेन, तर एउटा खाँबाको पछिल्लि एउटा सानो छहारी भेट्टाएर ऊ एकछिन पक्क पर्‍यो । फलफूल बिक्री गर्ने एउटी दयालु, वृद्धा आइमाईले मध्यदिनमा उसलाई एक झुप्पा अमिलो अङ्गुर दिई, र उसले त्यो आनन्दसाथ खायो, र उसले कहाँ काम पाउन सक्‍थ्यो होला भनी सोध्‍यो । त्यसले भावुक चेहराले उसलाई सरासर हेरी ।

‘ग्रीकका जवान मानिसहरू आफ्ना जिब्रा र दिमाग चलाएर काम गर्न रुचाउँछन्, मुसुक्क मुस्कानमा त्यसले भनी; तर हरेक जसले आफ्ना मांशपेसीहरू चलाएर काम गर्न चाहन्छ, उसको निमित्त तल बन्दरगाहमा पैसा छ, मानिसहरूले भन्छन् । तिमी बलिया र फराकिला कुम भएका देखिन्छौ । तिमी कि पिराउस कि कोरिन्थ जानुपर्छ ।’

उसले त्यसलाई धन्यवाद दियो र तुरुन्तै आफ्नो मनमा निश्चय गर्‍यो । दिन चिसो हुन थाल्ने बित्तिकै ऊ बाटो लाग्नेथियो र रातभरि हिँड्नेथियो । एथेन्सबाटै छिट्टै ऊ पर हट्नेपर्छ । कोरिन्थ पुग्न उसलाई दश घण्टाजति लाग्नेथियो; शायद एउटा खाली पेट र बेसरी दुखिरहेको टाउको

भएको अवस्थामा शायद अझ बढी समय लाग्नेथियो होला, तर जे भए पनि ऊ बाटो लाग्ने नै थियो।

सूर्यास्तभन्दा ठीक अघि ऊ निस्कियो; पश्चिमतर्फको राजमार्गमा सामुद्री हावा चलेकोमा ऊ खुशी थियो। सुनसान साँझ थियो; अनि त्यस शहरको धूलो टकटक्याउन र समुद्रको पानीमा झम्लाङ्ग पस्न पाउँदा ऊ धन्यवादी भयो। ऊ इल्युसिसको सानो नगरबाट भएर जाँदा चन्द्रमा उदायो, अनि झसङ्ग हुँदै इल्युसी मर्महरू नामक विशाल समारोहस्थलतिर पुलुकक हेर्‍यो। इल्युसियाबासीहरूको महोत्सव र पर्वहरूको बेला हुनै आँटोको थियो, अनि अघि उसले ती राँकाहरू बोकेको जात्रा हेर्ने आशा गरेको थियो; तर अहिले ऊ ती मर्महरू र मन्दिरहरूदेखि अघाइएको थियो। अब उसलाई जिउनको निम्ति चाहिएको कुरा आफ्नो पेटमा खाना र आफ्नो खल्तीमा पैसा थियो।

कोरिन्थतर्फको बाटोले छिट्टै माथि डाँडाहरूतिर फेरा मास्‍यो, र पूर्णिमाको चन्द्रमाले जैतुनका रूख र दाखबारीहरू चाँदनी रङ्गमा जगमगाए। अगौटे दाखका झुप्पाहरू लिएर उसले आफैलाई राहत दियो, र एउटा बगैँचाभित्र छिरेर एक कुम्लो नेभाराहरू टिप्यो। तिनीहरू मीठा, ताजगी दिने त थिए, तर भोक मेट्ने गरी टिक्दैनथिए; अनि आखिरमा जब बाटो एगेना खाडीको किनारतिर तल झर्‍यो, तब थकानले उसलाई जित्यो, र ऊ भुइँमा पल्टेर न्यानो बालुवामाथि सुत्‍यो। खुट्टामा ठेला र भोको पेट लिएर कोरिन्थतिर लरखराउने बेलामा फेरि साँझ परेको थियो। दिउँसो एउटा दाखबारीमा काम गरेर उसले केही घण्टा बिताएको थियो र एउटा जेनतेन खानाको मोल कमाएको थियो। लखतरान भएर एउटा पुरानो तोरण-द्वारमा घुसमुन्टो लाएर गुडुल्कियो र त्यसको सङ्गमर्मर पेटमा अर्ध जागो निद्रामा सुत्‍यो।

प्रथम उज्यालोले उसलाई बिउँझायो, अनि चिसो र अररो हुँदै ऊ उठेर बयालीस फिट फराकिलो लेकाएयम-मार्गहुँदो एक कोसजति खुड्किलाहरू टेक्दा-टेक्दै बन्दरगाहतिर झर्‍यो। उसको सामु खाडीको पानी नै छोपिरहेका मस्तुलहरूको घनास्थल थियो, जस्तै आफ्ना सामानहरू लादिरहेका र खसालिरहेका, अनुकूल बतासमा बाटो लागि रहेका वा बन्दरगाहतिर बिस्तारै बतासमा तैरिरहेका इटाली र स्पेन, अफ्रिका र

एसियाका सम्पूर्ण ठूला-ठूला व्यापारी जहाजका ताँती। सडकहरू सबै जातजातिका व्यापारीहरूको भीडले खचाखच भएको थियो: रोमी, ग्रीक, यहूदी, सिरियाली र मिस्त्रीहरू। एथेन्सका नागरिकहरूभन्दा भिन्न, सबै हतारमा र व्यापारमा संलग्न देखिन्थे, तिनीहरूको एउटै गन्तव्य तिनीहरूको धनमोह। थकित ओनेसिमसले यी धूर्त अनुहारहरूतिर आँखा तन्काएर हेर्‍यो, र उसलाई घर आइपुगेझैँ लाग्यो।

काम पाउन उसलाई अलिक गाह्रो भयो; किनभने बुन्डिसियमतर्फ जाने जहाजका कामदारहरूको एक दलले आफ्ना ज्यालाको निम्ति आन्दोलन गरिरहेको थियो, र जहाज हिडाउन ढिलो पर्न गयो। जहाजका मालिकले ओनेसिमसको फराकिलो ढाङ्माथि र खेलिरहेका मांशपेशीहरूमाथि एक दृष्टि लगाएर त्यस दिनको लागि उसलाई काम दिए। उसले आफूलाई कोरिन्थी युवाहरूको एउटा समूहमा फेला पार्‍यो, र तातो बिहानीका घण्टाहरूभरि नै व्यापारका सामानका ठूला-ठूला भारीहरू लादयो र जहाजको सामान राख्ने भण्डार सफा गर्न सघायो। दिउँसो ऊ अन्य कामदारहरूसँगै गोदामको छायामा खानाको रासन लिएर सम्मिलित भयो र तिनीहरूको बातचित सुनेर दङ्ग पस्‍यो। उसले नजिकदेखि पहिले भेटेका संसारका वास्तविक मानिसहरू यिनीहरू थिए। उसले बढेर तिनीहरूमध्येकै एक हुने प्रबल आशा गर्‍यो।

शुरुमा त तिनीहरूले अस्पष्ट लाग्ने, ओनेसिमसले विरलै बुझ्ने भाषामा त्यस प्रेमकी देवी अफ्रोडाइटीको विशाल, जगमगाउँदो मन्दिरका झाडीमा गरेका आफ्ना अनुभवहरूको विषयमा गफ गरे, जो एक्रो-कोरिन्थ नामक खैरा पहाडहरूको टुप्पामा उच्च स्थानमा अवस्थित भएर त्यस शहरलाई माथ गरिरहेको थियो। त्यस मन्दिरको विषयमा तिनीहरूले कुनै आदर वा श्रद्धाबिना, तर ठूलो आवेगमा कुरा गरे। अनि जब तिनीहरूले आफ्नो दाखमद्य पिँदैरहे, तब तिनीहरूका लुप्त हँसाउने ठट्टाहरू स्वतन्त्र भएर आए, अनि कुनै लाज र धकविना नै बोलेर त्यस जात्राको विषयमा गलफती गरे, जसमा त्यस रात तिनीहरूले भाग लिँदैथिए। पूर्णिमा थियो। कुनै चाडपर्व भइरहेको थियो, र प्रेमकी देवीले सबैको निम्ति सितैँमा आनन्दको व्यवस्था गरिदिनेथिन्।

एउटै केटा मात्रै अलगगै बस्यो अनि त्यस ठट्टा र बातचितमा भाग लिएन; अनि केही कारणले ओनेसिमसका आँखाहरू यस केटाको अनुहारतिर घरिघरि घुमिरहे। यो त अनौठो थियो; किनकि उसको राम्रो तन्दरुस्त शरीरबाहेक उसको रूप राम्रो थिएन, तर उसको मुहारमा एउटा अनौठो गम्भीर मुखाकृति थियो र उसका आँखाहरू टाढा-टाढामा हेरिरहेझैं देखिन्थे। उसले ओनेसिमसलाई कसैको याद दिलायो, तर समानताले उसलाई रनभुल्ल पार्यो। अरूहरूले जस्तै यस केटाले आफ्नो भाग गेडागुडी र जौको रोटी खायो, तर जब तिनीहरूले आफ्ना दाखमद्यका प्यालाहरू उठाएर अफ्रोडाइटीको नाममा पिए, तब उसले आफ्नो प्याला भुईँमा राख्यो र अर्कोतिर हेर्यो, सो ओनेसिमसले चाल पायो।

भुतभुती पोल्ने दिउँसोभरि नै तिनीहरू काम गरे र सूर्यास्तमा आफ्नो ज्यालाको निम्ति लाइन लागे। तिनीहरू बन्दरगाहबाट माथितिर राजमार्गहुँदो फर्कदा त्यस शहरभरि बत्तीहरू धिपधिपाइरहेका थिए, अनि आवेगले तातिएका अनुहारहरू लिएर मानिसहरूले पहाडका पाखाका झाडीहरूतिर उग्र भीडमभीड गरिरहेका थिए।

‘तिमी मसँगै घरमा आऊ ल!’ उसको छेवैमा एउटा शान्त आवाजले भन्यो; ‘तिमी त एक नौलो व्यक्ति हौ; जब हामी आराम गर्यौं, तब तिमिले एउटा केटालाई बताइराखेको मैले सुनें। आज रात तिमि मेरो घरमै खान र सुत्न सक्छौ।’

अचम्मिमत भएको ओनेसिमस फरक्क फर्क्यो। एपोल्लोको मन्दिरको छायामा दोबाटोमा अघि अलगगै बसेको त्यो केटा उभिरहेको थियो। उर्लिरहेको भीड अघि बढिरहेको थियो, र ओनेसिमस उत्सुकतापूर्वक तिनीहरूलाई पछ्याइरहेको थियो। उसको सम्पूर्ण शरीर उत्तेजनाले चिलचिल्यो। निश्चय यो नै जीवन थियो, यो नै आनन्द थियो, मानिसहरूले प्रेम भनेको मतलब यही नै थियो। अनि यस केटाका आँखाहरूभित्र हेर्दै अचानक कसको सम्झना उसलाई भएको थियो, सो ओनेसिमसले थाहा पायो। उसमा भएको त्यो अनौठो गम्भीरता, ती गहिरा खैरा आँखाहरू, बोल्ने त्यो सरलपन – यी सबै गुण आइरीन्का जस्तै थिए। तिनको सम्झनाले उसलाई पक्र्यो; त्यस भीडलाई पछ्याउँदै गर्दा उसले तिनलाई बिर्सिसकेको रहेछ भन्ने महसुस जब उसले गर्यो, तब घरको सम्झनाको

तरङ्ग र लाजले उसलाई छोप्यो। प्रेमकी देवीको नाममा भइरहेका यी रङ चढ्ने उत्सवहरूमा तिनको निम्ति कुनै ठाउँ थिएन।

यसबाहेक ऊ अत्यधिक भोकाएको थियो र त्यस डाँडामाथिको मन्दिरले कुनै खानेकुराको प्रतिज्ञा गरेन। एकछिन त ऊ हिचकिचायो, त्यसपछि ऊ फर्क्यो र तलतिर अर्को सडकमा यस केटालाई पछ्यायो, जो त्यस शहरका कुमालेहरूको टोलतिर पुग्यो। रातको चिसोपनाले उसको सोच्ने शक्ति फर्काएर ल्यायो। उसलाई लागू पदार्थले झुम्म पारिएको थियो, ऊ चालीस माइल हिँडेको थियो, अलिकता मात्र सुतेको थियो र भुतभुते गर्मीमा दिनभरि नै काम गरेको थियो। ऊ कसरी त्यस पहाडमाथि दौडिन खोजेको? के ऊ पागल भएको थियो? संसारमा उसले चाहेको थोक त केही खानेकुरा र पिउने कुरा थियो, अनि उसको टाउको अङ्घ्राउने एउटा तकिया थियो; किनकि त्यो टाउको अझ बल्लिरहेको थियो।

शहरको यस भागमा अरू ठाउँभन्दा शान्त थियो। उनीहरूले फराकिला खचाखच सडकहरू र पौवाहरू छोडिराखेका थिए, जहाँ सिरियाली, ग्रीक र रोमीहरू पिउँथे र हल्लखल्ल गर्थे। उनीहरू दुवैजना एकाएक मित्रताको यो परिवेशमा अलिक लाज मानिरहेका थिए; यसैले माटाका भाँडाहरू राख्ने खाल्डोको छेउको एउटा सानो घरमा नपुगुन्जेलसम्म उनीहरू चुपचापसित हिँडिरहे, अनि नेस्टर नाम गरेको त्यो जवान केटा त्यस घरभित्र पस्यो।

परिवार घरैमा थिए, अनि नेस्टरले सदाझैं आफ्ना बुवालाई अभिवादनको चुम्बन गर्‍यो। 'बुवा,' उसले भन्यो; 'रातको लागि मैले एकजना मित्र ल्याएको छु। कोरिन्थमा ऊ नौलो छ, र अहिलेसम्ममा उसको बस्ने ठाउँ कहीं छैन।'

'तिमीले राम्रो काम गर्‍यो, मेरो छोरा,' बुवाले भने; 'उसलाई सवागत छ।' तब उनले पुलुकक ओनेसिमसतिर हेरेर अगेनोबाट एउटा दाउरा टिप्दै छिटो-छिटो भुइँमा एउटा चिन्ह कोरे। नेस्टरले होइन भनेर आफ्नो शिर हल्लायो। दुई-तीन सेकेन्डभित्र नै यो भइसकेको थियो, अनि उनीहरूको पाहुनालाई भित्र हुलियो र तल बस्न लगाइयो। उसका हातहरू र पाउहरूको निम्ति एउटा सानी केटीले पानी ल्याइदिई; यति बेला नेस्टर नुहाउन र सफा वस्त्र फेर्न निस्केको थियो। तर उनीहरू खानाको

तारतम्य मिलाउन व्यस्त हुँदा ओनेसिमसले भुइँको त्यो खस्रो चिन्हमाथि खूबैसँग आँखा तन्काएर हेर्यो। यो एउटा माछाजस्तै देखियो। तब मासुको मीठो खानाको परिकार भित्र ल्याइयो। सबै परिवार वरिपरि भेला भए, र परिवारका बुवाले ख्रीष्टको नाममा यसमाथि आशिष मागे।

ख्रीष्टियानहरू! उनीहरू सबैसँग त्यही नै फरक कुरा रहेछ। शुरुदेखि नै ओनेसिमसले भिन्नता थाहा पाएको थियो। फिलेमोनको घरमा जस्तो थियो, त्यस्तै यहाँ पनि एउटा कसो-कसो वातावरण थियो। येशू ख्रीष्ट र उहाँका जनहरूदेखि म भागें, उसले भन्तानेको थियो, तर यहाँ ऊ फेरि उनीहरूकै बीचमा परेको थियो। ठिक्कै छ, यस परिस्थितिमा मीठो खाना र दयालु सँगतबाट मजा लिनु बेस थियो। ऊ कहाँबाट आएको थियो भनेर आमाचाहिँ सोध्दैथिइन्। अनि उसलाई सहायता गर्न सबैजना तत्पर देखिन्थे। सानी कान्छी छोरीसमेत उसको निम्ति असल-असल फलफूलहरू टिपिरहेकी थिई। ऊ करिब चार वर्षकी, नरम कैलो कपाल भएकी एउटी सानी कलकलाउँदो फुच्ची केटी थिई, जसको केश काखीसम्म सलक्क खसेको थियो। यस केटीलाई हेरेर ऊ हाँस्यो, र चार वर्षको हुँदो आइरीन् कस्ती देखिन्थिन् होलिन् भनेर आफूलाई प्रश्न गर्‍यो। तिनले यहाँ यस घरलाई आफ्नै घर सम्झनेथिइन्। उसले आराम गर्‍यो र उनीहरूलाई ऊ एउटा फ्रिगियाबासी धनी मान्छे थियो, जसले लओडिसियाको भूकम्पमा आफ्नो हैसियत र आफ्नो परिवार गुमाएको कुरा बतायो।

दाखमद्य सबैतिर पालैपालो सारियो, स्कूले केटो नेस्टरको भाइचाहिँले आफ्ना पाठहरू रट्यो; अनि उनीहरूले कोरिन्थमा भएको ख्रीष्टिय मण्डलीको बातचित गरे। यसमा संख्याअनुसार थुप्रै मानिसहरू थिए, पुरुष र स्त्रीहरू दुवै। आज रात त्यहाँ केही सभा हुनेथियो, अनि नेस्टर र उसका बुवा यसमा जाँदैथिए। उनीहरूले ओनेसिमसलाई पनि आउने निम्तो दिए; तर ऊ निद्राले आलसतालस भएको थियो। यसकारण उसको निम्ति उनीहरूले माटोका भाँडाहरू राख्ने ठाउँमा एउटा ओछ्यान लगाए, उसलाई ख्रीष्टको नाममा आशिष दिएर उसलाई छोडि राखे।

केही घण्टा सुतेपछि ऊ मसिना आवाजहरूद्वारा बिउँझ्यो। सिँढीमाथि बुवा र छोरा बसेर चन्द्रमाको उज्यालोमा र रात्रिको न्यानो हावामा आनन्द लिइरहेका थिए। भाउजमा रन्थिँदै उसले उनीहरूको बातचित सुन्यो।

‘त्यस बन्दरगाहमा तिमीलाई कस्तो भइरहेको छ, नेस्टर?’

‘राम्रो चलदैछ; तर यो त्यति साजिलो भने छैन। तिनीहरूले दाखमद्यको हरेक बोतल खोल्दै तिनीहरू देवताको नाम लिएर कराउँछन्। अनि तिनीहरूको गफ! के हामी सधैं कोरिन्थमा नै बस्नुपर्ने हो, बुवा? यो त एउटा फोहोरको नालीमा बसेको बराबर हो। हाम्रा जवान मानिसहरूलाई अन्तै तानिएको छ, यसमा म अचम्म मान्दिनँ। आज राति त्यो ठिटो – ऊ भर्खरकै जवान हो – मेरो विचारमा, उसले काम गर्ने अभ्यस्त तौरतरिका हेरेर ऊ एउटा भगुवा दास हुनुपर्छ, ऊ आफू कहाँ जाँदैछ भन्ने कुनै अत्तोपत्तोबिना नै माथि ती अनकन्टार झाडीहरूतिर तिनीहरूलाई पछ्याउँदैथियो। यसैले मैले मसँग घरमा आउन उसलाई बोलाएँ।’

‘तिमीले ठीक काम गर्छौ, मेरो छोरा, र बिहान उसलाई खीष्ट प्रचार गर! तर तिम्रो कामको विषयमा: छिट्टै म मेरो आफ्नै माटाका भाडा बनाउने-पोल्ने कारखाना किन्न सक्षम हुनेछु होला, र तिमीलाई एउटा कामदारको रूपमा लिउँला। तर हालै पावलले आफ्नो पत्रमा हामीलाई के लेखेका छन्, सो याद गर! उनले भने: *व्यभिचारीहरू र मूर्तिपूजकहरूबाट टाढा हुनु हो भने तिमीहरूले यस संसारबाटै निस्केर जानुपर्नेथियो।* यसैले तिनीहरूसँगै बस्न सिक, यो सम्झना गरेर कि हाम्रो शरीर पवित्र आत्माको मन्दिर हो, जो मोल तिरेर किनिएको थियो।’

उनीहरूको आवाज बिस्तारै मसिनो भएर हराउँदै गयो, र ओनेसिमस फेरि भुसुक्क निदायो। ऊ को थियो भनेर उनीहरूले अडकल काटिसकेकोमा ऊ डराएन; किनकि यी मानिसहरूले उसलाई धोका दिनेथिएनन्।

बिहान सँगै खाजा खाइवरी दुई ठिटाहरू सबैरे बन्दरगाहतिर बाटो लागे, र जब उनीहरू सुनसान सडकहरूहुँदो टहलिएर हिँडे, तब उनीहरूको बीचमा रहेको त्यो लजालुपन हटेको थियो।

‘हतार गर्नु खाँचो छैन,’ नेस्टरले भन्यो; ‘अरू सबैजना मर्ने गरी पिएर लडेका होलान् र अझ एक-दुई घण्टासम्म आफ्ना खुट्टामा उभिन सक्नेछैनन्। तत्कालै काम शुरु हुँदैन।’

उत्सुकतासहित ओनेसिमसले उसमाथि आँखा लगायो। अब सुतेर उसबाट थकान भागेको थियो; हिजो राति के भएको थियो, सो हेर्न जात्रालुहरूसँगै गएको भए भनी उसले आधा मनले इच्छा गर्‍यो।

‘के तिमी त्यहाँ माथि पुगेका छौ, नेस्टर?’ उसले हठात् सोध्यो।

यस जवान मानिस खिन्न पाराले हाँस्यो र भन्यो: ‘धेरै पटक, ओनेसिमस। ख्रीष्टले मलाई फेला पारेर बचाउनु अधिसम्म म अरूजस्तै थिएँ। हामी सबै यस्तै थियौं नि। जुन बेलामा पावलले हामीलाई ख्रीष्टको प्रचार गरे, त्यस बेलामा पनि हामीले वास्तवमा बुझेनौं। हामी यस नालामा हुर्केर आएका थियौं। उनले हामीलाई एउटा पत्र नलेखेसम्म मैले यो पाप पूरापूर छोडेकै थिइनँ। उनले हामीलाई हाम्रा शरीर ख्रीष्टका अङ्गहरू हुन्, पवित्र आत्माका मन्दिर हुन्, जो धोइएका, धर्मी ठहराइएका, पवित्र पारिएका छन् भनी बताए। शुरुमा त छोड्न गाह्रो थियो; तर अहिले तिनीहरूले यस विषयमा कुरा गरिरहेको सम्म म सुन्न घिन मान्छु।’

छक्क पढेँ ओनेसिमसले एकोहोरो ऊतर्फ हेर्यो। ‘के तिमी साँच्चिकै सत्य बोलिरहेका छौ त, नेस्टर?’ भन्दै ऊ एकाएक पक्क बोल्थ्यो; ‘के तिमी आफ्ना नशाहरूमा रातो रगत भएको मान्छे नै हो कि तिम्रा ख्रीष्टले तिमीलाई एउटा पुतलीमा परिवर्तन गर्छन् वा कुनै देवतामा परिवर्तन गर्छन् है ? म यो त बुझ्नै सकिदैनँ।’

आफ्नो जवाफ विचार गर्न नेस्टर चुपचाप उभियो। ऊ रिसाएको थिएन; ऊ सही शब्दहरूको तलाश गरिरहेको थियो।

‘मलाई लाग्छ, पहिले भन्दा म अहिले एक पक्का पुरुष भएको छु,’ उसले भावपूर्ण मुद्रामा जवाफ दियो; ‘अघि त म एउटा जनावरजस्तै थिएँ; मैले आफ्नो शरीरका सबै लालसाहरू पूरा गर्थेँ, तर परमेश्वरले मलाई दिनुभएको आत्मामा मैले यस पापलाई घृणा गर्दैथिएँ, तर यसलाई रोक्न शक्तिहीन थिएँ। तब तिमीले भनेझैं भन्न मिल्छ होला: हामी देवता भयौं। पावलले यसो भने: परमेश्वरले हाम्रा हृदयहरूमा चम्कनुभयो र येशू ख्रीष्टको चेहरामा हामीले परमेश्वरको महिमाको प्रकाश देख्यौं। परमेश्वर ख्रीष्टमा हुनुहुन्छ र ख्रीष्ट हामीभित्र हुनुहुन्छ; अनि यसरी हामी वास्तविक मानिसहरू भयौं, जसले हाम्रा कुकामनाहरू र हाम्रा पापहरू वशमा पार्ने सामर्थ्य पाएका छन्। हो, ख्रीष्ट येशूमा हामी नयाँ सृष्टि हौं। के हामी फेरि फर्केर जनावरजस्तै हुने इच्छा गरौंला र ? पुराना कुराहरू बितेर गएका छन्, अनि सबै नयाँ भएको छ। परमेश्वर ख्रीष्ट येशू भएर तल हामीहरूकहाँ आउनुभएको छ।’

हालै उनीहरू बन्दरगाह-मार्गमा पुगेका थिए र चुपचापसित हिँडे। नेस्टरको चहकिलो मुहार बिहानीमा उठ्यो। ओनेसिमस अचानक होशमा आयो। अल्फेयसलाई उसले सोध्न खोजेको प्रश्न यही थियो, र उत्तर यहाँ थियो। यसभन्दा सफासँग उत्तर प्रस्तुत गर्न सकिँदैनथ्यो। परमेश्वर ख्रीष्टमा भएर तल उसकहाँ आउनुभएको थियो, र उसलाई के लाग्थ्यो भने परमेश्वरले उसलाई जीवित ख्रीष्टको आत्माद्वारा पिछा गरिरहनुभएको थियो। यहाँ त्यो मिलन-बिन्दु थियो; तर अर्खिपससँगै खरबारीमा बसेको बेलामा उसले सत्य कुरा बोलेको थियो, जब उसले भनेको थियो: 'म ख्रीष्टसँग डराउँछु, जो तिमीभित्र वास गर्नुहुन्छ।'

अहिले उसलाई झन् डर लाग्यो; किनकि उसले महसुस गर्‍यो: अमर व्यक्तिका पाउहरूले उसलाई पछ्याइरहेका थिए। हरेक थोकले नै उसलाई धोका दिएको थियो। डायना एउटा घिनलाग्दो मूर्ति थियो; एथेनाको स्वच्छ मन्दिरमा उसलाई धोका दिइएको थियो र चोरी गरिएको थियो। प्रेमकी देवीका चोकहरूमा न दया न शुद्धता थियो, केवल लाज, कामवासना र फोहर मात्र थियो। ख्रीष्ट, जसले डरलाग्दो सर्त माग्दै हुनुहुन्थ्यो, उहाँ नै एकमात्र बाँकी रहेको उपाय हुनुहुन्थ्यो।

उसले यी ख्रीष्टियानहरूदेखि टाढा हुन खोज्यो; किनकि तिनीहरूले ख्रीष्टको बासना छरे। उसका ज्यालाहरू उसको खल्तीमा थिए; अब ऊ खानेथियो, पिउनेथियो र मोज गर्नेथियो। अहिले उनीहरू बन्दरगाहनेर पुगेका थिए; अनि उसले माथितिर आफ्ना आँखा उठाउँदा एउटा गौरवशाली जहाज बिहानी ज्वारमा नखसालिएको पालमा चलिरहेको देख्यो।

'यसले राति लङ्गर फालेको हुनुपर्छ,' ओनेसिमसले भन्यो।

'बाह्र घण्टाको निमित्त मात्र,' नेस्टरले जवाफ दियो, जसलाई जहाजहरूको चाल थाहा थियो; 'यो साम्राज्यको अन्न-जहाज हो। बतास अनुकूल भयो भने यो आज राति प्युटोलीको निमित्त वा ओस्टिया अर्थात् रोमको बन्दरगाहको निमित्त हिँड्नेछ।'

अनि ओनेसिमलाई भाग्ने बलियो आवेग छोपेर मनमनै भन्यो: 'अनि म यसैमा यात्रा गर्नेछु।'

१८

‘के तिमी जागिर चाहन्छौ?’ ओनेसिमस झस्कियो। फोरुम नाम गरेको मूल-बजारको छेउमा एउटा खटियामाथि बसन्तको घाममा अर्ध-निद्रामा ऊ बसिरहेको थियो। दिउँसोको भीड़भाड़को हल्ला र राति गाड़ाहरूको हल्लाको कारणले रोममा धेरै सुत्न विरलै सम्भव हुन्थ्यो। हिउँद-यामको ठिहिराउने ठिहिरो र गर्मी-यामको प्रचण्ड गर्मीको त कुरै नगरौं। तर केही हप्ताभित्र बसन्त लाग्नेथियो र अल्बानका डाँडाहरूको हिउँ पगलनेथियो। तीबर नदीको किनारै-किनार भएका बगैँचाहरूमा घाँस हरियो हुनेथियो, अनि भीड़ र फोहोरमैला बगाउने नालानालीका दिगमिगाउँदो गन्ध भए पनि फूलहरू धकमक्क फुल्नेथिए। आफ्नो खटियामा ऊ स्वप्न देख्दै अर्ध निदाइरहेको थियो। अहा, कलस्सेमा बसन्त ऋतु - कस्तो मीठो सम्झना! बढेर आएका ती खहरेहरू, उच्च भूभागबाट बहेको त्यो स्वच्छ हावा, भेडाका पाठाहरूको चिच्च्याइमा मात्र भङ्ग भएको त्यो धन्य, धन्य सुनसान सत्राटा, खोल्सा-खोल्सीहरूको छेउछाउमा परसम्म फुलिरहेका नरगिस फूलहरू। ओहो, हे भागवान! उसले त्यस ठाउँलाई किन छोडेको होला?

‘के तिमी जागिर चाहन्छौ?’ स्वर शीघ्र सहमति अपेक्षा गरेको र अधीर थियो। उसले आफ्नो शिर उठायो र धुमिल आँखाहरूले बोल्नेतर्फ हेर्‍यो। उसको चेहरा पातलो र थकित थियो, एउटा थकित मानिसको अनुहारजस्तै; तर पानी उघाउनेको रूपमा उसले काम गरेको थियो; यसैले उसका मांशपेशीहरू चुस्ता अवस्थामा राखिका थिए। उसको सामु खडा रहेको मानिसले उसका मांशपेशीहरू एकटक हेरिरह्यो र तीसँग केही काम भएझैं गरी उसका फराकिला काँधहरूको नाप अन्दाज गरिरह्यो।

‘कस्तो खालको जागिर?’

उसको हालैमा बितिरहेको जीवनभन्दा त जे पनि असल हुन्थ्यो होला; अनि अधिल्लो रात मात्रै, जहाँ ऊ बस्दथ्यो, त्यसको सडकमा एउटा थोत्रो, एकदमै विशाल भवन भत्केर उसलाई यति आतङ्कित पारेको थियो, कि ऊ तल नदीमा झरेर आत्महत्या गरिदिने सोचमा पुगिसकेको थियो। जतिले जीवनको सामना अझ गर्न सक्दैनथे, तिनीहरूको निम्ति तीब्र-नदीचाहिँ साझा चिहान थियो। तर त्यसको पानी अत्यधिक दुषित थियो, र ऊ मृत्युदेखि डरायो। केही समय जिउनु नै मनासिब। जीवन सदा बिग्रेर झन् बिग्रिँदै जाँदैनथियो होला। शायद बसन्तको आगमनसँग उसको भाग्य फिर्नेथियो कि?

‘एउटा राम्रो जागिर,’ त्यस मानिसले भन्यो; ‘मांशपेशीहरू भएको मानिसको निम्ति त्यस जागिरले प्रसिद्धि, महिमा र ऐशर्य कमाउने मौका दिँदछ; अँ, राजदरवारमा पुगेर सम्राटकै अगाडि खडा हुने मौका दिन्छ। यस विषयमा तिम्रो इच्छा के छ नि? आऊ, र एउटा लडाकुको रूपमा तालिम प्राप्त गर! छिट्टै सर्वमन्या पोपियासँग सम्राट नेरोको विवाह हुनेछ र खेलहरू अघि कहिल्यै नभएजस्तै एकदम तीक्ष्ण र एकदम साहसिक हुनेपछि।’

भावुक हुँदै ओनेसिमसले त्यस मानिसतिर हेर्यो, त्यसपछि खिन्न हाँसो छोड्यो। ‘साथै त्यसले मलाई मेरो पेटभित्र चाहिँ दुईधारे तरवार घोचिएर र मेरो टाउकोचाहिँ बालुवामाथि परेर मर्ने मौका दिन्छ’ भन्दै उसले प्रतिवाद गर्यो; ‘तैपनि मैले अहिले व्यतित गरिरहेको जीवनभन्दा त शायद मृत्यु छान्नु नै असल होला। के तपाईं मलाई बस्न र सुत्न दिनुहुन्छ?’

‘सबै थोक,’ त्यस मानिसले जवाफ दियो; ‘आफ्ना सामानहरू बटुल र आज साँझ मकहाँ हाजिर होऊ! तिमिले शपथ खानेछौ र इटालीको प्रथम लडालु दलको सदस्य भइहाल्नेछौ।’

त्यो मानिस फरक्क फर्क्यो, अनि ओनेसिमसचाहिँ उठ्यो, र उसको दिमाग चेतनाहीन भई ऊ बिस्तारै सडकहरूहुँदो हिँड्यो, र हावारहित, दुर्गन्धित, सानो गल्लीबाट भएर अघि बढ्यो, जहाँ बसन्तको बासना कहिल्यै आउँदैनथ्यो, र सबभन्दा तल्ला स्तरका मानिसहरूका आवासहरू

हुलमुल गरिरहन्थे, जहाँ आगलागी हुन्छ कि कुनै घर ढलिन्छ भन्ने निरन्तर डर हुन्थ्यो, त्यहाँ ऊ एउटा अग्लो चार तले घरमा पुग्यो, जहाँ छानामनिको बुङ्गलमा सानो झ्याल र थोरै उज्यालोमा उसको वासस्थान थियो, जहाँ राति कीराफटेङ्ग्राहरू भित्ताहरूमा छपक्कै ढाकेर तिनलाई कालै तुल्याउँथे र जहाँ ऊ गारोसित टाँसिएको ढुङ्गाको एउटा टाँडमा थर्कमान भएर र घरीघरी तर्सिँदै सुत्थ्यो ।

उसको बटुल्ने सामान थोरै मात्र थियो: फेर्ने लुगा भएको एउटा सानो गुन्टा, केही पैसा र जतन गरेर राखेको एउटा च्यादर । उसले ती थोकहरू आफूसित बाँध्थे र बुङ्गल अब खाली भयो भनी बताउन तल घरभेटीकहाँ गयो । तब एक दिन छुट्टि लिएर ऊ बाहिर सडकमा निस्क्यो; आज उसले अपरिवर्तनीय सर्तमा आफैलाई, अँ आफ्नो शरीर र प्राणलाई एउटा दलालको मातहतमा, एउटा यस्तो दासतामा सुम्पिदिनेथियो, जसको अन्त्य केवल मृत्युद्वारा वा एउटा काठको तरवारद्वारा मात्र हुन्थ्यो, जो निरन्तर विजय हुने लडाकुले स्वतन्त्रताको चिन्हको रूपमा प्रदान गर्न सक्थ्यो ।

आफ्नो स्वतन्त्रताको अन्तिम दिन उसले कसरी बिताउनुपर्ने ? आज-रात ऊ भरमार खानेथियो; यसकारण उसले आफ्ना केही सिक्का लिएर केही रोटी, फलफूल र दाखमद्य किन्यो, त्यसपछि ऊ शहर-बाहिर लरखरायो । ऊ जाँदा-जाँदै डुससको तोरण-द्वारबाट भएर सर्कस अर्थात् रङ्गशाला नाच्यो, जहाँबाट पेलाटाइन-डाँडामाथि बसालिएको विशाल राज-दरवारतिर आँखा तन्काएर हेर्न फरक्क फर्क्यो; त्यहाँबाट अघि बढ्दै ऊ शहरको किनारमा रहेका घरैघर भएका गल्लीहुँदो र आफ्ना बारीका उत्पादनहरू बजारमा ल्याउँदै गरेका कृषकहरूका धक्का दिने भीडहरू पार गरेर अन्तमा शहर-बाहिर अप्पिया-मार्गमा हिँड्दैथियो, जहाँ उसको बायाँतर्फ अल्बानका डाँडाहरू अवस्थित थिए, जो चिसो बिहानीको घामको किरणमा पर्दथे । सडकको किनारलाई ढाकेका चिहान र सालिकहरूको बीचबाट सुत्त छिदै ऊ माथि ती डाँडाहरूमा पुग्दाउने एउटा सानो गोरेटोमा अघि बढ्यो र एउटा कलकल बग्ने खोल्साको छेउमा पाखामा खाजा खायो । उसको वरिपरिको घाँस सयपत्री र डेसी फूलहरूले सिँगारिएका थिए । चराहरूले मीठा-मीठा गीत गाए र पाठाहरू म्या-म्या, भु-भु गरे, अनि ऊ बसेको ठीक तलतिर बेँसीमा एउटा बगैँचा

आरुका फूलहरूले ढकमक भएको थियो। छेवैनेर एउटा सिँचे नाली खन्दै गरेको एउटा दासले खुशीले गीत गायो, र उसैको छेउमा एउटा बालक हाँस्यो। हर चीजले नै एउटा ताजा नयाँ शुरुआतको उद्घोष गर्‍यो, तर ओनेसिमसले जान्दथियो – यो उसको निम्ति अन्त थियो।

दुई वर्षअघि खुट्टामा ठेला र भोकभोकै भएर ऊ पुटेओलीदेखि रोमसम्म एक सय चालीस माइल हिँडेको थियो र प्रथम पल्ट अप्पिया-मार्गबाट आउँदा भन्ज्याङ्गमा अडिँएर तलतिर हेरेको थियो र विशाल जनघनत्व भएको राजधानी देखेर ताजुब मानेको थियो। रोमी साम्राज्यको मुटु यहाँ थियो, महाराजा सम्राटको गद्दी-भूमि, जहाँ पृथ्वीका राष्ट्रहरूले आ-आफना अन्नहरू, आ-आफना दाखमद्यहरू, आ-आफना मरमसलाहरू र व्यापारका मालहरू खन्याउँथे। यो त्यही शहर थियो, जसका पल्टनहरू संसारका उपल्लो कुनाहरूसम्म पुग्थे। निश्चय नै ऊ आफ्नै ठाउँमा आएको थियो, आफ्नो स्वतन्त्रता पाउनेथियो र मानिसहरूको बीचमा आफ्नो शिर टाडो पार्न पाउनेथियो। यहाँ यी सङ्गमर्मरका मन्दिरहरू र जगमगाइरहेका प्रतिमाहरूको बीचमा ऊ आफ्नो भाग्य खोजेर पाउनेथियो, त्यसपछि ऊ भूमि र समुद्रहुँदै गर्वित र स्वतन्त्र मानिस भई लओडिसियातर्फ हतार-हतार फर्कनेथियो।

रोमका दुई रूप उसले झट्टै पत्तो लगाएको थियो। ती दुवैमा उसले अहिलेसम्म कुनै असल कुरा देखेको थिएन। ईश्वरजस्ता मानिएका सम्राट, जसलाई उसले एउटा सार्वजनिक रङ्गशालामा आफ्ना कविताहरू वाचन गरिरहेको देखेको थियो। तिनी एकदम मोटे, उन्मत्त र बकवादी जवान मानिस थिए, जसले आफ्नी आमा र आफ्नी पत्नीको हत्या गरेका थिए र आफ्नो सबभन्दा बुद्धिमान् सल्लाहकार सिनकालाई निकालावास गरेका थिए; यस्तो कानेखुशी चलेको थियो। रोमभरि नै दासहरूले तिनका रात्री मद्यपानका भोजहरूको बयान गर्दथे, जहाँ स्त्री र पुरुषहरूले मुखबाट नओकलुन्जेल खान्थे, त्यसपछि फेरि खान्थे। यी भोजहरूमा दाखमद्य धाराहरूझैं बग्दथ्यो, र पाहुनाहरू टेबलमनि नपस्नेसम्म पिउँथे। दरवारको रूप भ्रष्ट, क्रूर, सुखविलासले पूर्ण र गजबको ऐशआरामी थियो।

अनि रोमको अर्को रूप गरिबीको रूप थियो। हजारौं-हजारलाई सम्राटको उर्दीबमोजिम निश्शुल्क अन्न दिएर तिनीहरू पालिएका थिए, र

अल्छी भई र खेलकुदहरू हेर्दै आफ्ना जीवन बिताउँथे। तर ओनेसिमसजस्तै नौला, लखतरान घुस्नेफुस्ने मानिसहरू, जसले आफ्ना देशहरू छोडेका थिए र रोमका कन्चन प्रतिज्ञाहरूद्वारा त्यसतर्फ लालयित भएका थिए, तिनीहरू अन्नको रासनका योग्य थिएनन्। गुफाहरूमा धुइरिँदै र धरमराउने, बढी खचाखच भएका घरहरूमा बसेर जस्तो गुजार तिनीहरूले चलाउन सक्थे, त्यस्तै तिनीहरू खोर्दथे अथवा भोकभोकै बस्थे र आफैलाई दासतामा बिक्री गर्थे।

हो, रोमको योगफल यति हो। बिगत दुई वर्षका संघर्षहरू यहाँसम्म पुर्‍याएर टुङ्गिएका थिए: एउटा नयाँ र झन् खराब दासत्व, जसले खाना दिएको सट्टामा एउटा हिंसात्मक मृत्युको सुनिश्चित आशा दिलायो, वा खानाले जीवनको आयु बढायो भने यो भयानक कारोबार मात्र लम्ब्याउनेथियो।

निकै बेरसम्म टाढामा डाँडाहरूको बीच भागसम्म न्यानो बसन्तको हावामा गहिरो सास लिँदै र प्रदुषणरहित मुहानहरूको पानी पिउँदै ऊ बरालिइरह्यो। शायद अन्तिम पल्ट उसले यी हरियाली र फूलहरू हेर्दैथियो, र नसम्झिने कोशिश गर्दैथियो। दिउँसो ऊ शहरमा फर्किआयो र घाम अस्ताउनु अघि नै उसले त्यो शपथ लिइसकेको थियो र हस्ताक्षर गरिसकेको थियो। सम्पूर्ण मानव-अधिकार परित्याग गरेर उसले त्यस दलालको आदेशअनुसार कदम चाल्न भनी आफैलाई, अँ, आफ्नो शरीर र प्राणलाई समेत भाडामा दिएको थियो। ऊ ब्यारेकहरूभित्र पस्ने बित्तिकै भोज लगाइएको थियो, रासका रास खानेकुराहरूले उसलाई मक्ख पारे; किनकि कलस्से छोडेदेखि यता उसले यस्ता खानेकुराहरू देखेकै थिएन। दाखमद्यको छेलोखेला थियो र तिनीहरूले बस्नुपर्ने डेराहरू नुहाउने ठाउँ र जिमखाना/व्यायाम-शालासहितका र आरामदायी थिए। हुन सके, जबसम्म जीवन रहन्थ्यो, तबसम्म यहाँ खूब रमाइलो हुनेथियो होला, ओनेसिमको विचार थियो। तर जब उसले यताउति आफ्ना सङ्गीहरूलाई हेर्‍यो, तब उसको हृदय निराश भएर डुब्यो। तिनीहरू अजङ्ग शरीराकृति भएका र टूला-टूला, नाचिरहेका मांशपेशीहरू भएका मानिसहरू थिए, जो पूर्ण तालिम प्राप्त राक्षसजस्ता थिए; तर तिनीहरूका अनुहार क्रूद्ध र रगत बगाउँदा-बगाउँदा अति निर्दयी भएका थिए; अनि तिनीहरूमध्ये धेरैका

त खतहरू थिए, जसको बारेमा तिनीहरूले खूब गर्व गर्थे। तिनीहरूमध्ये प्रायः सबैले भकाभक हसुदैं खाए, ठट्टा गरे र घिनलाग्दा अपशब्दहरू बोले। भोलि कुनै प्रतिस्पर्धा हुनेथिएन, र तिनीहरूले गर्नुपर्ने सम्पूर्ण काम मनोरञ्जन गर्नु थियो।

तर सबैजना त्यस्ता थिएनन्। उता कुनामा ओनेसिमसले अघि कहिल्यै नदेखेको, एकदम फरक किसिमको भीमकाय मान्छे बसेको थियो, जसको कपाल पहेंलो थियो र जसका आँखा नीला थिए, अनि जसले संयमसाथ खाना खायो। त्यसले न ता ठट्टा गर्‍यो, न अपशब्द नै उच्चरण गर्‍यो, अनि त्यसको चेहरा आफ्ना समकक्षीहरूतर्फ हेर्दा साह्रै निराश थियो। एकक्षण त्यसका आँखाहरू ओनेसिमसमाथि अडिए र अर्ध-याचनासहितको मन्द मुस्कान लिएर त्यो मुस्कुरायो।

तर खाना र बसाइ अत्युत्तम भए पनि तालिम दिने पाठशाला अधिक क्रूर थियो। अपराधीहरूसित गरेझैं तिनीहरूसित कठोर व्यवहार गरिन्थ्यो, जनवारहरूलाई झैं कोरा लगाइन्थ्यो र आवेश उत्तेजित पारिन्थ्यो। असिनपसिन भएर, स्वाँ-स्वाँ, फवाँ-फवाँ गरेर र सरापेर तिनीहरूले दिनानुदिन शक्ति र सहनशीलताका विशिष्ट अमानवीय जाँचहरू भएर उत्तिर्ण हुनुपर्‍थ्यो, सफल नभएमा विनादयामाया तिनीहरूलाई बेतोड सजाय दिइन्थ्यो। चौथो दिनको अन्त्यमा बढी थकित हुँदै पछाडि अडेस लगाएर ओनेसिमस नमीठोसँग विचार मग्न भयो। उनीहरू र रङ्गशालाका खोरहरूमा राखिएका जङ्गली जनावरहरूको बीचमा वास्तविक कुनै भिन्नता थिएन, जो कोरा हानिएर र दाहा किटिरेर सम्राटको मनोरञ्जनको निमित्त केही चाल/दाउपेचहरू सिक्थे।

आफ्ना आँखाहरू खोल्दा नीलो आँखा भएको लडाकुलाई आफ्नै छेउमा बसिरहेको देख्दा ऊ झसङ्ग भयो। 'भोलि एउटा चाड छ,' विदेशी लवजमा त्यसले बिस्तारै बोल्दै भन्यो; 'रङ्गशालामा नेरो सम्राटको सिंहासनमा बस्नुहुनेछ, अनि हामी मृत्युमा नपुग्नुजेल जोडा-जोडा भएर लड्नेछौं। तिमीलाई हेर्न र रगत देख्ने बानी गराएर तिमीलाई कठोर बनाउन लगिनेछ।'

ओनेसिमस पहेंलो भयो। 'अनि तिमी? के तिमी लड्छौ?' उसले सोध्यो।

‘हो, अघि दुईपल्ट मैले लडिसकेको छु। मैले मेरो प्रतिद्वान्धी/विपक्षीलाई ढालें र खजुरको हाँगरूपी विजय-चिन्ह जितें। मैले अझ तीन-चार पल्ट जित्न सकें भने उनीहरूले मलाई मेरो पदक दिनेछन्, अनि तब यस दुष्ट र घृणित हिंसक कोराबारदेखि म सदाको निमित्त स्वतन्त्र हुनेछु।’

‘तर तिमी यस कामलाई यति घृणा गर्छौं भने किन यसमा हस्ताक्षर गरेर राजी भयौ त?’

‘मेरो विकल्प/रोज्ने मौका थिएन। औलुस प्लाउटियसको विजय-यात्रामा मलाई बेलायतबाट ल्याइएको थियो। हामीमध्ये धेरैजनालाई मारियो, तर म त भर्खरकै केटा थिएँ; यसैले तिनले मलाई आफ्नो घरायसी दासको रूपमा लिए। सात वर्षसम्म मैले तिनको र तिनकी नम्र पत्नी पोम्पोनिया ग्रेसीनाको सेवा गरें। त्यसपछि तिनकी पत्नीलाई ती दुष्ट हत्यारा सम्राटको आदेशमा पक्राउ गरियो; किनभने उनले सारा रोमले तुच्छ ठानेका, अन्य ईश्वरहरूको सेवा गर्थिन्। उनको घराना भताभुङ्ग पारियो र मलाई एउटा निर्दयी, बेकामी मालिकको हातमा बेचियो। मद्दपान र मोजमज्जामा ऊ मस्यो, र म मेरो ठूलो शक्तिको कारणले दलालकहाँ बेचिएँ।’

‘अनि तिमीले आफ्नो पदक प्राप्त गर्यौ भने तिमी के गर्नेछौ?’

आफ्नो मन्द मुस्कान लिएर ऊ मुस्कुरायो, त्यसले उसलाई यस रूखो, अत्याचारी समूहमा झन् अनौठो बनायो। ‘जसले आफ्नो पदक प्राप्त गर्छ, ऊ एउटा धनी मान्छे हुन्छ,’ उसले भन्यो; ‘पहिले त म आफ्नो स्वतन्त्रता किन्नेछु, त्यसपछि जब कुनै पल्टन मेरो देशतर्फ लाग्नेछु, तब म घर जानेछु।’

‘घर? बेलायतमा?’

‘हो, यो एउटा असल भूभाग हो। त्यहाँ भुतभुते गर्मी हुँदैन, र हल्लकल्लले भरिएका, खचाखच शहरहरू पनि हुँदैनन्। माटो रातो हुन्छ, र खेतीपातीको निमित्त उर्वर हुन्छ। त्यसका समुद्रहरू चिसा र फिक्का छन्, बैजनी फुल फुल्ने घाँसले भरिएका चट्टानहरू समुद्रबाट माथि उठेर खैरो आकाशलाई छुन्छन्। हाम्रो सानो घर समुद्रको किनारको नजिकै थियो। हुन सक्छ, यो अहिलेसम्म नै रहेको छ होला।’

‘तिमी खेलमा कससँग लड्छौ?’

‘मलाई थाहा छैन। हामी आफ्ना सङ्गीहरूको बीचमा चिट्टा हाल्छौं। ओनेसिमस, आफ्ना साथीहरूलाई ध्यान दिएर हेर; किनभने आज राति तिनीहरूमध्ये आधा मात्र फर्केर आउनेछन्। जुन बोधा र दाप हालिएका हतियारहरूसित तिमीले खाम्म रोप्न र हात्र सिक्न, ती सबैको बदलीमा भोलि धारिला तरवारहरू र छुरीहरू दिइनेछन्।’

त्यस रात लडाकुहरूको निम्ति बडो ठाँटबाटको भोज तयार पारिएको थियो, र जनताले भोलि खेलमा भाग लिने वीरहरूलाई हेर्न पाए। प्रायः जसो लडाकुहरूले भक्कु खाए र ठट्टा गरे; किनकि पृथ्वीमा तिनीहरूको समय अलिकता मात्रै बाँकी थियो भने त जति रहेकी थियो, तिनीहरूले त्यसमा आनन्द मनाउन चाहन्थे। कतिले आफ्नो सक्षमता कम होला कि भन्ने डरले थोरै खाए र अलिकति मात्र पिए। अनि मृत्युको छायामा तिनीहरूलाई त्रासले अघि नै छोपिसकेकाले कति त रोए र ईश्वरहरूको पुकारा गरे।

ओनेसिमसको निम्ति भने यो एउटा नरमाइलो र मन नपराएको भोजन थियो, र उसलाई भोक लाग्दैनथियो। उसले त्यस ब्रिटनको छेवैमा बस्ने प्रबन्ध मिलायो र पाको मानिसको गम्भीर मौनताबाट साहस बढुल्यो। लामो समयसम्म उसले कसैको वास्ता गरेको थिएन; तर अहिले उसले एकाएक आफ्नो मित्रले जित्नुपर्छ र स्वतन्त्र हुनुपर्छ, अनि आफ्नो अनौठो, चिसो, उत्तरी देशमा आफ्ना पिता-पुर्खाहरू र आफ्ना ईश्वरहरूका फर्केर जानुपर्छ भन्ने खूबै आशा गरिरहेको पायो।

‘बेलायत-देशमा तिमीहरू कुन-कुन ईश्वरहरूको पूजा गर्छौ?’ ओनेसिमसले अचानक सोध्यो।

त्यो मानिस भावुक देखा पर्यो।

‘मेरो देशमा हामी चट्याङ र लडाइँका देवताहरूको पूजा गर्थ्यौं, र तिनीहरूलाई म रङ्गशालामा पुकारा गर्छु। तर मेरी मालिकनी पोम्पोनियाले कृपा, शान्ति र प्रेमको ईश्वरको पूजा गर्नुहुन्थ्यो, जसले सारा मानिसहरूलाई आफूकहाँ बोलाउनुहुन्छ, चाहे यहूदीहरू वा अन्य जातिका मानिसहरू होऊन्, चाहे दास वा स्वतन्त्र, पुरुष वा स्त्री, प्रौढ वा बालक किन नहोस्। भोलि म मरेँ भने म मेरो आत्मा पोम्पोनियाका ईश्वरको हातमा सुम्पन्छु।’

ओनेसिमस ट्वाल्ल पस्यो, र उसको मुहारबाट रङ्ग उडेर गयो। फेरि ? के प्रभुका ती कहिल्यै नथाक्ने पाउहरूले उसलाई यहाँ फेरि फेला पारेका ? निश्चय पोम्पोनियाका ईश्वरचाहिँ त्यही परमेश्वर हुनुपर्छ; किनभने अरू कुनै पनि ईश्वरले आफ्नो विषयमा कृपा, शान्ति र प्रेमको ईश्वर म नै हुँ भनेका छैनन्। बितेका वर्षहरू दोहोरिए, अनि उसले आफ्नो वरिपरि मृत्युको प्रतिकार गर्नेहरूले डकार झिकेका, चुसाइ गरेका र तिनीहरूको हाँसोका ठूला-ठूला हल्लाहरू बिसर्यो। आफूले झलमल्ल घाममा तातो, मीठो जडिबुटीको बासना सुँघेको, फूलहरूले सजाइएकी तरुणीको चम्किलो मुहार आफूतिर फर्किरहेको देखेको र 'के हाप्रा देवताहरूमध्ये कसैले साना नानीहरूलाई मकहाँ आउन देओ भनेको थिए र ? मलाई लाग्छ, ख्रीष्टले मात्र यसो भन्नुभयो' भन्ने लाज मान्दै गरेको एउटा आवाज सुनेको जस्तै उसलाई लाग्यो।

१९

ब्रिटनले आफ्नो खजुरको हाँगरूपी विजय-चिन्ह जित्यो, र उसको तालिम झन् घमासान भयो, तर भुतभुती पोल्ने गृष्म महिनाहरूभरि नै उसलाई रङ्गशालामा लगिएन। पोप्पियासँग नेरोको विवाह नजिकै आइरहेको थियो, र अधिक आशाजनक लडाकुहरू चाड र बिदाका महान् दिनहरूअघि मारिनुहुँदैनथियो। ओनेसिमस पनि, उसको खाइलाग्दो शरीर र सुन्दर रूपको कारणले होशियारीसाथ मृत्युमा पर्न र खोट लाग्नदेखि जोगाइयो। दिनदिनै ऊ बोधा हतियारहरू लिएर लड्थ्यो र जिमखाना/व्यायाम-शालामा आफ्ना मांशपेशीहरू तिखाथर्यो। रगत देखेर केही नलाग्ने बानी पार्न उसलाई हसामा दुईपल्ट झिसमिसेमा लगियो र मृत्यु-दण्डको निम्ति सुम्पिएका अपराधीहरू जङ्गली जनवारहरूको सामुन्ने फालिएका हेर्ने कर गरियो; अनि दुई पल्ट एउटा वास्तविक समारोहमा अर्ध तालिम प्राप्त यस्तो एउटा लडाकुसँग लड्न उसको जोडी मिलाइयो, जसको कुनै जित्ने आशा थिएन, अनि उसले त्यसलाई धारिलो धारले सजिलै ढालेको थियो। उसको प्रथम पटक त ऊ काँप्यो र घिनले बिमार भयो, तर दोस्रो पटक ऊ बालुवामा लोटिएर खुम्चिएको त्यस मान्छेदेखि फरक्क फर्क्यो, आफ्नो विजय-चिन्ह प्राप्त गर्‍यो र सुन र चाँदीका टुक्राहरूतिर आफ्नो मन लगायो, जो दर्शकहरूले ऊमाथि बर्साए।

दिन प्रतिदिन ऊ मानव संहार र रक्तपातमा झन् बढी अभ्यस्त हुँदै गइरहेको थियो, अनि उसको वरिपरि भएका कठोर, क्रूर व्यक्तिहरूसँग मिल्न थाल्यो। तर अधम र पूरा जङ्गली हुनुदेखि उसलाई दुईटा कुराले रोक्थे। एक त त्यस ब्रिटनसँगको मित्रता, जसलाई प्रदुषित गर्न असम्भव देखिन्थ्यो र जसले सम्पूर्ण कारोबारलाई शुरुदेखि अन्त्यसम्मै घृणा

गर्दथ्यो । मृत्यु, मारामार र घिचाइको बीचमा यो मानिस मृदु बालकजस्तो नम्र रहिरह्यो; ऊ सबैको सँगतमा रहन्थ्यो, तर पनि तिनीहरूबाट अगल हुन्थ्यो; उसको दयालुपन ओनेसिमसको निमित्त एक चट्टान थियो, जसलाई उसले बोलियो गरी पक्र्यो, नत्रता ऊ मानिस नरहेर सदाको निमित्त एउटा जनावर बनेथियो ।

दोस्रो कुरा के थियो भने: आइरीन्को सम्झना । ऊ यहाँ एउटा दिगमिदलागदो शहरमा बस्दथ्यो, जहाँ बालुवाबाट सुकेको रगतको बासी गन्ध आउँथ्यो र हरेक दिन मानिसहरू नीच हुँदै गएका थिए । तर आइरीन्को देश त तहैतह परेको खोच थियो, जहाँ हावा चिसो र स्वच्छ थियो, पानी सफा थियो र चट्टानहरू तीखा र खस्रा थिए । उसले तिनलाई फेरि भेट्ने हो भने ऊ कदापि एउटा जनावरको स्तरमा गिर्नुहुँदैनथियो । उसले जित्दै-जित्दै अघि बढिरह्यो भने एकदिन ऊ एउटा धनाढ्य, स्वतन्त्र मानिस हुनेथियो । ब्रिटनजस्तै कुनै दिन ऊ पनि घर फर्केर जानेथियो ।

जब भतभती, प्यासलाग्ने दिनहरू बितेर गए, तब यी छानिएका विजेताहरूको दलको तालिम झन् विशेष भयो । तिनीहरू अब रङ्गशालामा लडेनन्, तर झिसमिसेमा नै आ-आफना कसरतहरूको निमित्त उठ्थे, र अरू खेलाडीहरूबाट अलग रहेर विशेष खालको खाना खान्थे । उनीहरूको मालिस लामो समयसम्म हुन्थ्यो, उनीहरूको खेल-प्रतियोगिताको तालिम झन् उग्र हुन थाल्यो र उनीहरूको फुर्सदको समय पनि होशियारीपूर्वक नियन्त्रणमा राखिन्थ्यो । उनीहरूलाई 'काटमारको निमित्त सुमारिएका बोका' भन्ने नाम उनीहरूका साथीहरूले राखे । तर ओनेसिमसलाई भने मजा लाग्न थाल्यो; किनकि त्यस विवाह महोत्सवका महान् दिवसहरूमा जति बाँच्न सफल भए, निश्चय तिनीहरू सबैलाई अन्त्यमा आ-आफ्नो पदक दिइनेथियो, र ती होडबाजीमा ठूलो सम्भवनासित ऊ आफै र त्यो ब्रिटन विजेता हुनेथिए भन्ने कुरा उसलाई पक्का थाह भएको थियो ।

अब ती महोत्सवका दिनहरू नजिक हुँदै आए, अनि त्यस खेलाडी-समूहलाई ब्यारेकहरू छोडी जान विरलै दिइन्थ्यो; किनकि उनीहरूलाई रोमको बहुमूल्य सम्पत्तिको रूपमा लिइन्थ्यो । तर उनीहरूले पनि उत्तेजनाको झस्को र भइरहेका तडकभडकपूर्ण तयारीहरू चाल पाउँथे । नजिकै मार्टियस क्याम्पस नामक चउरमा विभिन्न प्राइटोरिय दलहरूले दिउँदो आराम गरेको

समयबाहेक दिनभरि टोली-टोली हुने गरी परेडको तालिम गरिरहेका थिए; अनि बन्दरगाहहरू थरिथरिका विशेष फलफूलहरू, मसला र सुन-चाँदीका गरगहनाहरू पृथ्वीका आखिरी-आखिरी भागहरूबाट लिएर आएका जहाजहरूले खचाखच भए। हरेक देशले नै सम्राटलाई आफ्ना उपहारहरू पठायो; अनि जङ्गली जनावरहरूका खोरहरू बडो उदार ढङ्गले भरिभराउ पारिए। रातैरात विशाल खोरहरू सडकहरूहुँदो गुड़ाइन्थ्यो, जसमा नुबियाका हिप्पोपोटामसहरू, मेसोपोटामियाका सिंहहरू, उत्तर अफ्रिकाका हात्ती, बाघ, चितुवा र काला बाघहरू थिए। शहरका केही क्षेत्रमा तिनीहरूको रिसाहा गर्जनले सुत्नु असम्भव भयो। हरेक नै विशेष बिदाको उत्तेजित मनस्थितिमा थिए; किनभने अन्न, दाखमद्य र मिठाइहरू सार्वजनिक जनतामाथि खन्याइनेथियो र केही गौरवशाली हसाहरूको निम्ति सबैजना नै टन्न भएर जिउनेथिए।

जब शुभ-आरम्भको दिन नजिकिँदै आयो, तब ओनेसिमस अधीर भइरहन्थ्यो। दिउँसो रणसंग्रमको रगतको गन्ध सुँघेर र हतियारहरूको टकराहट सुनेर सुनिश्चित विजयको निम्ति ऊ हौशियैथियो। अँ, ऊ यस उत्सवरूपी तमाशाबाट जिउँदै पार भएर आयो भने उसले निश्चय नै पदक प्राप्त गर्नेथियो, र ऊ रोमका महान् नामहरूको श्रेणीमा गनिनेथियो। तर रातिचाहिँ अनौठा, तर्साउने अनिष्ट-सूचक झस्काहरूले मृत्युको छायाले अधि नै उसलाई छोपिसकेझैं असिनपसिन हुँदै ऊ बिउँझन्थ्यो। एक रात त यति भयानक थियो, कि ऊ उठ्यो र आफ्नो सुत्ने कोठा वरपर टहलियो, अनि उसको साथी ब्रिटन पनि आएर उसकै छेउमा टहलियो।

‘मलाई थाहा छ,’ उसले भन्यो; ‘रातको त्रास यही हो। मलाई लाग्छ, मैले कहिल्यै फेरि मेरो देश देखिदैनँ। ओहो, गृष्मको मन्द वर्षाको त्यो स्पर्श मेरो मुहारमा अनुभव गर्न र बज्राँठ-रूखहरूको वनमा चिसा माटोको बासना सुँघ्न पाउन मैले के पो दिनेथिएँ।’

तर महोत्सवका पहिला केही दिनहरू राम्रैसँग बितेर गए। ब्रिटन साम्नी दलमा थियो, अनि तरवार र ढालले लड्यो। ओनेसिमस ट्राशी दलमा थियो, अनि छुरी र सानो ढाल भिरेर लड्यो। अनि यी दुवैजनाले अरू सबैलाई जित्दै गए। दिनपछि दिन बित्यो; अनि जब अन्य मनोरञ्जनहरू भइरहेका थिए, अनि तृप्त भीड थकित भएर लोलाउँथे, तब तिनीहरूले

अन्य लडाकुहरू आफ्ना वाहनहरूबाट निकालेर भीडलाई उल्लसित पार्थे, र एम्फिथियटरमा नयाँ जागृति जाग्थ्यो। ती खेलाडीहरू अखडामा/रणक्षेत्रमा एक चक्कर लाउँदै सैनिक पोशाकमा परेड गर्दथे; तिनीहरूको पछि-पछि दासहरूले तिनीहरूका हतियारहरू बोक्दथे। जब तिनीहरू राजकीय कक्षमा पर्दापण गर्दथे, तब तिनीहरू त्यतातिर फरक्क फर्कन्थे र आफ्ना दायाँ हातहरू नेरोतर्फ फैलाएर उनलाई यसो सम्बोधन गर्दथे: 'जय सम्राट! हामी मर्न लागेकाहरू हजुरलाई अभिवादन चढाउँदैछौं।'

दिन प्रतिदिन ओनेसिमस र ब्रिटनले आफ्ना प्रतिद्वन्द्वीहरूलाई कहिले मृत, कहिले घायल भई ढलेका देखे। यसो हुँदा हार्नेको बल रहेमा त्यसले कृपाको निमित्त आफ्नो बायाँ हात उठाएर अपिल गर्थ्यो, अनि त्यस पूर्णतया सन्नाटामा सबैका आँखाहरू नेरोतर्फ फर्कथे, जसले जीवन बचाउन सक्थे वा आफ्नो बूढी आँला हल्लाएर मृत्यु-दण्ड दिन सक्थे। यसरी यी दुईजना दिन प्रतिदिन अघि बढ्दै गए र बहुमूल्य इनामहरू, बहुमूल्य उपहारहरू र सुनले भरिएका भाँडाहरू पाए। उनीहरू धनी मानिसहरू भइरहेका थिए, र अब थोरै समयभित्र उनीहरू स्वतन्त्र हुनेथिए। यस समयको अन्तरालमा धेरै-धेरै मरेका थिए।

तब प्रहार/धक्का आइलाग्यो। त्यो दिन एउटा विशेष दिन थियो। घोडचढी-हरूले आफ्ना धावक घोडाहरूसित उत्तेजक कार्यदक्षता देखाएका थिए, अनि तिनीहरूले चारैतिरबाट सम्मान पाएका थिए। बीसओटा हात्तीले मृत्युसम्मै हतियारधारी बर्बर जातिका मानिसहरूसँग लडेका थिए। अपरोधीहरूले चितुवा-हरूसँग लडेका थिए। हात्तीहरूले आफ्ना सुँडले बालुवामा सम्राटको कक्ष-अघिल्लि तर घोप्टो पर्दै ल्याटिन वाक्याहरू कोरेका थिए। हतियारधारी मानिसहरूले जङ्गली साँढेहरूसित लडेका थिए, अनि सिंह र चितुवाहरूले एक-अर्कालाई चोक्टा-चोक्टा बनाएर च्यातेका थिए। अनि अहिले हैरान भएका दर्शकहरू रक्तपातदेखि, मृत्यु र अत्याचारदेखि थकित भएर त्यस गर्मी साँझमा लत्रक्क परे।

खानेकुरा, उपहारहरू र पैसाका थैलीहरू भीडमाथि बसाइए; किनकि उत्साहलाई उच्च तापक्रममा नै राख्नु थियो। आफ्नो श्रीमानको छेउमा बसिरहेकी पोप्पियाले हाय काढ्न थालेकी देखियो, अनि झट्टै केही न

केही गरिनैपथ्यो। नेरोले एउटा दूतलाई बोलाएर कानेखुशी गरे, जो एकै झिमिकमा केही काममा बेतोडसित कुदयो।

‘लडाकुहरू, लडाकुहरू!’ भन्ने यही चिच्याहट थियो, जसले प्रायः सबैलाई ध्यान केन्द्रित गराउँथ्यो; तर आजको रातमा रोम निरुत्साहित थियो। भीमकाय जवानहरूले आफ्ना सम्राटलाई अभिवादन गर्दा र आ-आफ्ना जोडी गोला हालेर पाऊन् भनी फर्केर जाँदा तालीको गड़गड़ाहट अघिभन्दा कम जोडदार थियो। तिनीहरूले दलाललाई एकदमै हडबडाइरहेका पाए।

‘महान् सम्राट एउटा कुतूहलपूर्ण नवीनता हेर्ने इच्छा गर्नुहुन्छ,’ उसले घोषणा गर्‍यो; ‘उहाँले ब्रिटनले फ्रिगियावासीसँग, अँ ट्राशीले साम्नीको विरुद्ध, छुरी भिर्नेवालले तरवारधारीको विरुद्ध लड्ने आज्ञा दिइबस्केको छ। यो एक अमिल्दो लडन्त हुनेछ। आ-आफ्ना हतियारहरू लिएर जाओ! बाजा खूब गुँजिरहेछ।’

यसरी कुरा हुन आएको थियो। मित्रले मित्रलाई मानैपछि ओनेसिमसले आफ्ना आँखाहरू हटायो र डरले उसको मुख पूरा सुक्खा भएको पायो। आज यस ब्रिटनले पदक जित्नेथियो; किनकि तरवारले छुरीमाथि सजिलै रजाइँ गर्नेथियो; तर दुःखको कुरा, ओनेसिमस आफूचाहिँ त्यहाँ उपस्थित भई आनन्द मनाउनेथिएन।

‘छिटो गर!’ दलाल गर्जियो; ‘तुरहीहरू फुकिरहेका छन्।’

दुईजना विजेताहरू आफ्ना प्रतिद्वन्दी हतियारहरूको साथमा अखडामा प्रवेश गर्दा आश्चर्यको एउटा अत्यास जागेको थियो, त्यसपछि विजयको कामनाको गर्जनमाथि गर्जनले गर्दा केही सुनिएन। अब भीडलाई उत्तेजित पार्नु कुनै खाँचो थिएन। राज्यसभाका सदस्यहरूसमेत आफ्ना आसनहरूबाट उठेका थिए। त्यहाँ पीडाको एउटा सुनसान क्षण थियो; त्यसपछि ब्रिटनले बेमनले आफ्नो तरवार हान्यो, र प्रतिवाद गर्दै ओनेसिमसले आफ्नो प्रतिद्वन्दीलाई छल्यो र छुरीले कोतस्यो।

के भइरहेको थियो? यी मानिसहरूले देखावटी खेलिरहेका थिए, मार्नलाई होइन। नेरोलाई एकैछिनमा रिस उठ्नेथियो, र भीडले उनीहरूलाई उत्तेजित पार्न चिच्याइरहेका थिए। निर्देशक हातमा कोरा लिएर अखडाहुँदो आयो, र उनीहरूका खुट्टाका पासुलामा चट्काएर कोरा

लगाउन थाल्यो। 'हान, मार!' ऊ गर्जियो; 'यसरी टाकटाक-टुकुटुक गर्ने के तिमीहरू आइमाई हौं? हान, मार! अथवा के म जङ्गली जनवारहरूलाई तिमीहरूमाथि जाइलग्न छोड्छु हँ?'

तब त्यस ब्रिटनले विशाल प्रहार गर्‍यो, तर त्यसले तरवारको तेर्सो भागसित मात्रै हान्यो; ओनेसिमसको बायाँ पाखुरामा हड्डी सलाइको काँटीझैं कस्याक्क पादै बर्जियो। ओनेसिमसको ढाल भुइँमा खस्यो; तर ऊ उप्रेर नजिकै गयो; आफ्ना आँखाहरू बन्द गर्दै उसले यस ब्रिटनको शरीरभित्र छुरी खाम्म रोपिदियो; यसले चाहिँ ओनेसिमसको काँधमा आखिरी प्रहार गरेको थियो र रक्ताम्य हुँदै पछिल्लिर लरखराएको थियो। ब्रिटन भुइँमा लड्दैथियो; अनि एकै मुख भई चिच्च्याइरहेका, ताली पिटिरहेको बेहोशी भौड आफ्ना पाउहरूमा जुरुक्क उठे।

ओनेसिमसले आफ्नो प्रतिद्वन्द्वीको छातीबाट आफ्नो छुरी निकाल्यो। उसले आफ्नो चेतनालाई पछ्याएको थियो र ब्रिटनलाई यसको मुटुको ठीक माथिको भागतिर रोपिदिएको थियो। त्यस पागल भौडको डरलाग्दो चीत्कार उसले केही पनि सुनेन। ऊ एकलै, आफ्नो पीडा र मर्दै गरेको उसको मित्रलाई तलतिर हेर्दै उभिइरह्यो; चाहेको भए यसले केही छिनअघि उसलाई सजिलै मारन सक्थ्यो। फेरि यसका नीला आँखाहरूले सोझै ऊतर्फ हेरे, अनि त्यस हेराइमा न क्रोध न घृणा नै थियो, केवल उही धीरजपूर्ण शोक र दया थियो। 'पोम्पनियाका कृपावान् ईश्वरकहाँ म आफूलाई सम्पन्छु', ऊ फुसफुसायो, त्यसपछि तल रगतले दाग लागेको बालुवामाथि लोटेर खुम्चियो। त्यो ब्रिटन अनन्त घर गइसकेको थियो।

'पदक! पदक!'

यी शब्दहरू रङ्गशाला/एम्फिथियटरको चारैतिर उर्लिरहेको गर्जनभित्र विलीन भए। नेरो आफ्नो आशनबाट उठेर अगाडि झुकिरहेका थिए, अनि जब उनले त्यो अति नै लालसा गरिएको काठको तरवाररूपी लडाकुको स्वतन्त्रताको चिन्ह खसाल्दैथिए, तब उनको अनुहार एउटा डिच्च हाँसोमा खचमचियो। सुन, फूलहरू, उपहारहरू ओनेसिमसको वरिपरि खसिरहेका थिए, तर उसले ती सबतिर आफ्नो पिठ्युँ फर्काएर अखडाबाट भाग्यो। रक्तस्रावले गर्दा र आफ्नो हड्डी भाँचिएको पीडाले गर्दा ऊ स्वाँ-स्वाँ गरिरहेको थियो, तर उसको हृदयको पीडाको दाँजोमा यो त केही

पनि थिएन । अहिले आएर उसको निम्ति धनसम्पत्ति, प्रसिद्धता र गौरव के थिए र ? उसले त आफ्नै मित्रलाई अँ, यस्तो एकजना व्यक्तिलाई मारेको थियो, जसभित्र मात्र उसले यस दुष्ट शहरमा असल कुरा वास गरेको चाल पाएको थियो ।

ऊ बाहिर अँध्यारा सडकहरूमा हिँड्दैथियो; पूर्णिमाको रात थियो, र जूनको मधुर रोशनी उसमाथि चम्किरहेको थियो, र हावा निकै चिसो थियो । तीबर-नदी त्यत्ति टाढा थिएन; अनि ऊ त्यसको किनारै-किनार अलिक परसम्म हिँड्नेथियो, जहाँ पानी कम प्रदुषित थियो; त्यसपछि उसको जीवन खतम हुनेथियो, यसको सम्झना सिद्धिनेथियो भन्ने आशा उसले गर्छो, तर यसको विषयमा उसलाई शङ्का थियो । अनन्त रमाहटमा पुर्‍याउने एउटा बोटा थियो, तर उसले धेरै समय अघि नै त्यस बाटोलाई इन्कार गरेको थियो । सडकमा उसले आफ्ना खुट्टाहरू घिसाउँदै हिँड्नेको बेलामा उसलाई हेरिरहेका आँखाहरूको महसुस गर्छो: भीडैभीड मानिसहरूका खुट्टामनि खस्दा अर्खिपसका डरले भरिएका आँखाहरू; उसले आमालाई त्यो प्रहार दिँदा आफ्नी आमाका मायालु नयनहरू; त्यो सुन हुत्त भुइँमा फालिदिँदा ग्लाउकसका तर्सिएका आँखाहरू; मर्दै गरेको यस ब्रिटनका शोकले ग्रस्त, क्षमाशील आँखाहरू । यी आँखाहरूले उसलाई खेदो गरेका थिए; पछुताउँदै र दुःखी हुँदै ऊ लरखराउँदै अघि बढ्छो; अनि अब ऊ नदीको कालो पानीको छेउमा उभियो, मृत्युको त्रासले उसभित्र बढ्दै उसलाई छोप्दैथियो; ऊ अनिश्चत भई अनकनायो ।

बाटोमा उसको छेउमा पदचापहरू! झस्किँदै ऊ फरक्क फर्क्यो; किनकि त्यही बेलामा उसलाई नदेखीकन एउटा आकृति उसको छेउ भएर हिँड्यो । तर जूनको उज्यालो ती बलिया यहूदी वर्ग भएका मानिसहरूमाथि चम्क्यो, अनि तत्कालै ओनेसिमसले उनीहरूलाई चिनिहाल्यो । बितेका वर्षहरूका पानाहरू पल्टिए, अनि ऊ फेरि एफेससको ऊन काल्ने कटरोमा पुगेको थियो; त्यत्ति बेला ऊ एउटा थकित केटा थियो, जसले फिनेमोनको विषयमा तिनले कहिल्यै कुरा गर्न छोड्दैनन् कि क्या हो भनेर विचार गरेथ्यो ।

‘अक्विलाज्यू! अक्विलाज्यू!’ भन्दै उसको रगतको खोटैखोट लागेको वस्त्रमा ऊ घुँडा टेकेको थियो, र आफ्नो दाहिने हातले ती

मानिसको खास्टो पक्रिरहेको थियो। तब उसको निम्ति जूनका किरण धमिला भए, र नदीको कलकल आवाज बन्द भयो; ऊ बेहोस भई भुईँमा ढल्यो।